

Kooperatif Postası

KARINCA

ŞUBAT 2022 YIL: 88 SAYI: 1022 ISSN: 1300-1450

*İlk Cemre düşüyor,
toprakla buluşmaya başladı...*

KARINCA

Yıl: 88 Sayı: 1022

Şubat 2022

ISSN: 1300 - 1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Sahibi

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yazı İşleri Müdürü ve Baş Editör

Prof. Dr. Hasan YAYLI

Editörler Kurulu

Prof. Dr. Nurettin PARILTI

Prof. Dr. Serdar SAĞLAM

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN

Prof. Dr. Turhan ÇETİN

Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU

Prof. Dr. Hasan YAYLI

Prof. Dr. Mehmet BAŞ

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)

Head Office and Correspondence Address
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6

06570 Çankaya - ANKARA

Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11

Belge Geçer: (0312) 472 97 64

www.koopkur.org.tr

koopkur@gmail.com

admin@koopkur.org.tr

Hesaplarımız

T.C. Ziraat Bankası Anadolu Meydanı Şubesi

Hesap Nu: 7970378-5004

IBAN: 15 0001 0012 8207 9703 7850 04

Abone Şartları

Yıllık Abone Bedeli: 225 TL. (KDV Dahil)

Fiyatı: 18,75 TL. (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollars)
24 a year, airmail included Correspondence relating to
the review should be sent to

"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6

06570 Çankaya - ANKARA

20 Mayıs 1931'de kurulan kamu yararına çalışır,

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim

Hizmetleri İşletmesinin aylık dergisi

"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative

Association founded in 1931

Yazılarda savunulan fikirler yazarlarına aittir.

Gönderilen yazı ve haberler iade edilmez

Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü

Yaygın Süreli Yayın

Basım Tarihi

25 Şubat 2022

Basım Yeri & Tasarım

GÜVEN MATBAACILIK

Ali Ferhat ÖREN

Kazım Karabekir Cad. 39/47 İskitler/ANKARA

Tel: 0312 342 02 82 Faks: 0312 342 02 32

info@guvenmatbaacilik.net

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI	3
ÖZDEM SATICI TOPRAK KOOPERATİFLERDE İFLAS KARARI, KONKORDATO VE UZLAŞMA SURETİYLE YENİDEN YAPILANDIRILMA	5
HÜSEYİN ÖZDEMİR TÜRKİYE'DE KONUT KOOPERATİFLERİNDE KURUMSAL YAPILANMANIN ÖNEMİ	10
YAVUZ KOCA CARİ AÇIK TARIM VE STRATEJİ	13
HAZAL OĞUZ MAHREMİYET VE YENİ MEDYA	18
YETER DEMİR USLU TÜRKİYE'DE İLAÇ SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	23
MERAL ŞENER OKUL SOSYAL HİZMETİNDE DANIŞMA (KONSÜLTASYON)	29
SALTUK AZİZ GÖKALP E-DEVLET VE ELEKTRONİK İMZA (E-İMZA)	35
VEDAT SADIOĞLU ÜLKEMİZDE AYÇİÇEK ÜRETİMİ VE AYÇİÇEK YAĞI ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME	37
EMRULLAH GÜNEY KARACAOĞLAN: DOĞAYA, GÜZELE VURGUN ŞAİRİMİZ	44

Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.

Değerli kooperatif dostları;

Karınca dergisinin 1022. sayısında yine birlikteyiz. Toplam dokuz yazı ile sizlerle buluşturdığımız Şubat 2022 sayısı, kooperatifçilik temalı yazıların yanı sıra güncel konulara ilişkin de zengin bir içeriğe sahip olma iddiası ile istifadelerinize sunulmaktadır. Dergimizin zenginliğinin her şeyden önce siz değerli okurlarımızın katkısı ile sürdürülebilir olacağının da farkında olduğumuzu bilmenizi istiyoruz. Bu nedenle dergiye okuyucu olmak yanında yazar olarak da katkı sunmanıza yönelik davetimizi yineliyoruz.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Konya Selçuklu Kongre Merkezi'nde düzenlenecek geniş katılımlı **İklim Şurası 21-25 Şubat 2022** tarihleri arasında iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin görüldüğü şehirlerden biri olan Konya'da gerçekleştirilecek. Şurada; Türkiye'nin iklim değişikliği vizyonunu, gelişen ve değişen koşullar çerçevesinde yeniden ele alarak **"yeşil dönüşüm"** anlayışını katılımcı bir şekilde ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Şura çıktılarıyla, Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedefleri doğrultusunda stratejik hedeflerin belirlenmesi, İklim Kanunu başta olmak üzere iklim konusunda geliştirilecek mevzuata katkı sağlanması, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum bağlamında temel politikalarla öncelikli eylemleri içeren bir yol haritası oluşturulması beklenmektedir. Bu beklentilerle düzenlenen Şura'nın ülkemiz için hayırlı olmasını diliyorum. Zira iklim değişikliği ile mücadele son dönemde başta gelişmiş batı ülkeleri olmak üzere uluslararası toplumun öncelikli kamu politikası alanlarından birisidir. Ülkemizde de özellikle Eylül 2021 den sonra Kamu politikasının öncelikli başlıklarından biri olarak benimsenen iklim değişikliği ile mücadele politikalarına ilişkin temel politika belgelerinin oluşturulması ve yasal ve kurumsal altyapının güçlü bir şekilde inşa edilmesi son derece önemlidir. Aylar süren hazırlık çalışmalarının son noktasının koyulacağı Şurada ortaya koyulacak çıktıların gelecekteki uygulanacak politikalara kılavuzluk edecek olması bakımından da önemi son derece büyüktür.

Günümüzde çevre sorunları insanoğlunun gündemini bu kadar yoğun işgal eden ender sorunlardan biridir. Özellikle klasik kirliliklerin artmasının yanı sıra küresel ısınma ve iklim değişikliği dünya gündeminde son yıllarda daha çok **"çevre sorunları"** ile etkin mücadele edilmesine yönelik bir gerekliliğin politika oluşturuculardan talep edilmesine yönelmiştir. 21. yüzyılda teknolojiye, sanayiye, meydana gelen baş döndürücü gelişmelerin tüketici alışkanlıklarını ve seçiciliklerini arttırmıştır. Bu hızlı gelişmeler sonucu, doğada aşırı derecede tahribatlar oluşmuş, doğal kaynaklarımız cömertçe kullanılmış, kaynaklarımızın hızla tükenmesine, kalitesinin bozulmasına ve kirlenmesine neden olmuştur.

Canlı bir organizma olarak görülmesi gereken dünya ekosistemi son yıllarda kendisini yenileme potansiyelinin üzerinde kullanılmakta bu da doğal çevrede onarılması güç tahribatlara neden olmaktadır. Çevre sorunlarının çözümünde izlenecek en etkili yol yasal ve kurumsal düzenlemelerle kirliliğin önlenmesinin yanı sıra bireylerin davranışlarında doğal çevreye saygı ve dünya ekosisteminin kendini yenileme potansiyelini aşmayacak bir tüketim davranışına yönelik bilincin oluşturulması yönünde politikaların geliştirilmesi olmalıdır.

Bu çerçevede yapılacak ilk iş çocukluk çağından başlayarak bireylerde çevre bilinci oluşturulmasına yönelik eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yaygınlaştırılması olmalıdır. Doğal çevrenin kadim uygarlıklarda olduğu gibi “ana” metoforu ile tasvir edildiği bir bilincin tüm toplumda yeniden inşa edilmesi sorunun çözümünde önemli bir başlangıç noktası olarak görülebilir. İnsan ile doğal çevresi arasındaki ilişki başlangıçta insanın yaşamını sürdürmesine yetecek bir anlayışla doğal kaynakların kullanılması esasına dayanan “**yetinme seviyesinde tüketim**” döneminde, insanın doğa algısı “ana” metoforu ile açıklanmakta ve doğal çevre “**toprak ana**” olarak betimlenmektedir. Ancak Kartezyen felsefenin doğal çevreyi açıklama biçimi ve insan doğa ilişkisinin mahiyetine yönelik geliştirdiği açıklama ile artık doğal çevreyi betimlemekte başvuru olan “ana” metoforu yerini hizmete mecbur edilmesi gereken bir “köle” metaforuna bırakmıştır. Aydınlanma düşüncesi ile ortaya çıkan bu dönüşüm doğal çevrenin insanın ihtiyaçlarını karşılamasını esas alan bir tüketim anlayışının yerini insan isteklerinin karşılanmasını esas alan bir tüketim ve dolayısı ile kalkınma ve büyüme stratejisine bırakmıştır. Bu stratejinin bugün ortaya çıkan maliyeti ise küresel çevre sorunlarıdır. Zira doğal çevrenin kendini yenileme potansiyelini aşan bir tüketim ve büyüme ideolojisi günümüz çevre sorunlarının temel nedeni olarak görülmektedir.

İklim şurası ile ortaya koyulacak yol haritasında iklim krizi ile mücadelede bastırıcı politikalar yanı sıra önleyici politikalara da ağırlık verilmeli ve bu çerçevede de toplumsal öğrenmenin sağlanmasına yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Zira iklim krizi denen sorun sadece küresel ısınmadan ibaret olmayıp topyekûn iklimin istikrarsızlaşmasını ifade etmektedir. Sorun sadece ısınma, kuraklık gibi belirtilere indirgenir ise belli dönemlerde yeterli yağmurun yağması ile sorunun çözüleceği algısı oluşabilir ki bu çok tehlikeli bir durumdur. İstikrarsız iklimin sebepleri de sonuçları da ulusal sınırları aşan ve küresel boyuta taşan bir içeriğe sahiptir. Bu nedenle sorunla mücadelede küresel düzeyde işbirliği bir zorunluluktur. Diğer taraftan da küresel düzeyden bireysel düzeye kadar her bir aktörün sorunun çözümüne ilişkin yapması gereken/yapabileceği şeylerin olduğu da unutulmamalıdır. Bunun için önceliğin, bireylerin sorun noktasındaki farkındalıklarının geliştirilmesi olmalıdır.

İlk cemrenin düştüğü bu günler artık havadan başlayarak su ve toprağın ısınmaya başlayacağını müjdesini vermektedir.

Bereketli Anadolu topraklarının tohumla buluşmaya başlayacağını da müjdesini içeren Cemre düşmesi kültürel hafızamızın önemli birikimlerinden biridir. Tohumu toprakla buluşturma hazırlıklarının başladığı bu günlerin verimli ve bereketli hasatların da habercisi olmasını temenni ediyorum.

KOOPERATİFLERDE İFLAS KARARI, KONKORDATO VE UZLAŞMA SURETİYLE YENİDEN YAPILANDIRILMA

Özdem SATICI
TOPRAK*

I - Giriş

Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ticaret şirketi olarak kabul edilen ve bu sebeple de tacir olan kooperatiflerde iflas, dağılma nedenlerinden biridir. Bozulan mali durumunun iyileşmesi ihtimali olan kooperatiflerin İcra İflas Kanunu'nda düzenlenen konkordato yahut yeniden yapılandırılma talebinde bulunmaları imkanı da bulunmakla birlikte; ekonomik durumun düzeltilmesi ihtimalinin olmaması halinde kooperatif hakkında mahkemenin iflas kararı vermesiyle birlikte iflas süreci başlayacaktır.

II - İflas Kavramı Ve İflas Kapsamındakiler

II. 1. İflas

Ticari terim olarak “*borçlarını ödeyemediği mahkeme kararı ile tespit ve ilan olunan iş adamının durumu, batkı, batkılık, müflislik*¹ ” anlamına gelen iflas; ticaret mahkemesince iflasına karar verilen bir borçlunun, haczedilebilen bütün malvarlığının cehrî icra yolu ile paraya çevrilip, bundan bilinen bütün alacaklılarının tatmin edilmesini sağlayan toplu cehrî icra yolu olarak da tanımlanmaktadır.²

*Ticaret Başmüfettişi, Ticaret Bakanlığı

1) <https://sozluk.gov.tr/>

2) https://itunesu-assets.itunes.apple.com/itunes-assets/CobaltPublic69/v4/db/1a/9d/db1a9d02-81a1-ae38-5948-67b3611b07ec/306-5971329641859131587-_N_TE_8.pdf

II. 2. İflasa Tabi Olanlar

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre, tacirler³ her türlü borcu için iflasa tabidir. **(TTK Md. 18/1)**

Dolayısıyla, anonim, limited, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket, komandit şirket ve kolektif şirketlerden oluşan ticaret şirketleri de tüzel kişi tacir olduklarından iflasa tabidirler. **(TTK Md.124/1, 16/1)**

Diğer yandan, tacir olmamakla birlikte, 6102 sayılı Kanun'a göre bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimseler ile bir ticari işletme açmış gibi, ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimseler de tacir gibi sorumlu olduklarından iflasa tabidirler. **(TTK Md.12/2-3)**

İcra İflas Kanunu'ndaki düzenlemelere göre, Ticaret Kanunu gereğince tacir sayılan veya tacirler hakkındaki hükümlere tabi bulunanlar ile özel kanunlarına göre tacir olmadıkları halde iflasa tabi bulundukları bildirilen hakiki⁴ veya hükmi şahıslar ile ticareti terk eden tacirler hakkında iflas yolu ile takip yapılabilir. **(İİK Md.43/1)**

III - Kooperatiflerde İflas Kararı, Konkordato ve Yapılandırılma

III. 1. Kooperatiflerde Aciz Hali

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 63. Maddesinde kooperatifin mali durumunun bozulması halinde yapılacak işlemler düzenlenmiştir.

Buna göre, kooperatifin aciz halinde bulunduğunu kabul ettirecek ciddi sebepler mevcut ise yönetim kurulu piyasada cari fiyatlar esas olmak üzere, derhal bir ara bilançosu tanzim etmek; bu bilanço yahut son yılın bilançosu veya daha sonra yapılan bir tasfiye bilançosu kooperatif mevcudunun, borçlarını artık karşılamayacağını belirtiyorsa yönetim kurulu, ilgili bakanlığa⁴ keyfiyeti bildirmek ve genel kurulu derhal olağanüstü toplantıya çağırarak yükümlüdür.

Kooperatifte son yılın bilançosunda kooperatif varlığının yarısı karşılıksız kalırsa yönetim kurulu derhal genel kurulu toplantıya çağırarak durumu ortaklara arz etmek, aynı zamanda ilgili mahkemeye ve ilgili bakanlığa bilgi vermekle mükelleftir.

Kooperatifin mali durumunun düzeltilmesinin mümkün görülmesi hâlinde yönetim kurulu veya alacaklılardan biri konkordato talep edebilecek ve İcra İflas Kanunu'nun 285 inci ve devamı maddelerinde düzenlenen "Konkordato ile Sermaye Şirketleri ve Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılması" hükümleri uygulanabilecektir.

3) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 12. Maddesine göre, bir ticari işletmeyi, kısmen de olsa, kendi adına işleten kişiye tacir denir. Bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimse, fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılır. Bir ticari işletme açmış gibi, ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimse, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olur.

4) Örneğin, kolektif şirket ortakları ile komandit şirketlerin komandite ortakları ile donatma iştiraki gibi (TTK Md. 238/2, 240, 317, 1084/1)

III. 2. İflas Kararı

İflas, kooperatiflerde dağılma sürecini başlatan nedenlerden biridir. **(KK Md.81/1/3)**

İflas davasında yetkili mahkeme, borçlunun muamele merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret mahkemesidir. **(İİK Md.154/3)**

Kooperatiflerin merkezi ana sözleşmesinde yazılı olup ticaret siciline tescil edilen yer olduğundan kooperatif hakkında iflasa bu yer ticaret mahkemesince karar verilmesi gerekmektedir. **(KK Md. 4/1/1)**

İcra İflas Kanunu'na göre sermaye şirketleri ile kooperatiflerin, aktiflerin muhtemel satış fiyatları üzerinden düzenlenen ara bilançoya göre borca batık olduğu idare ve temsil ile vazifelendirilmiş kimseler veya şirket ya da kooperatif tasfiye hâlinde ise tasfiye memurları veya bir alacaklı tarafından beyan ve mahkemece tespit edilirse, önceden takibe hacet kalmaksızın bunların iflâsına karar verilecektir. **(İİK Md.179/1)**

Bu düzenlemede 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 63. Maddesi saklı tutulduğundan, kooperatiflerin borca batık olmaları halinde mali durumun düzeltilmesi imkanı varsa konkordato yahut yeniden yapılandırılma; böyle bir ihtimal bulunmuyorsa kooperatifin iflasına hükmedileceği anlaşılmaktadır.

III. 3. Konkordato

Konkordato; dürüst bir borçlunun, alacaklılarının belli bir çoğunluğu ile yaptığı ve ticaret mahkemesinin tasdiki ile hüküm ifade eden bir cebri anlaşmadır.

Bununla alacaklılar, borçluya karşı alacaklarının bir kısmından feragat ederler ve/veya borçluya borcunu ödeme konusunda belli bir süre verirler, borçlu da bu süre içinde, borcunun kabul edilen kısmını ödemekle borçlarının tamamından kurtulur.⁶

Konkordato, elinde olmayan nedenlerle, işleri iyi gitmeyen ve mali durumu bozulmuş olan, dürüst borçluları korumak için kabul edilmiş bir müessesedir.⁷

III. 4. Uzlaşma Suretiyle Yeniden Yapılandırılma

İcra İflas Kanunu'nda 2004 yılında yapılan değişiklikle, sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılması imkanı getirilmiştir.

Müessese, borçların ödenmesinin ertelenmesi ve yeniden yapılandırılması açısından konkordatoya alternatif bir yoldur.⁸

5) *İlgili Bakanlık tanımından, tarımsal amaçlı kooperatifler ile tarım kredi kooperatifleri için Tarım ve Orman Bakanlığı, yapı kooperatifleri için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, genel amaçlı (diğer) kooperatifler ile tarım satış kooperatifleri için Ticaret Bakanlığı anlaşılmalıdır.*

6) <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/623.pdf>

7) KURU, Baki, *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı*, 2013, s. 1143

8) <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2005765>

Bu açıdan bakıldığında konkordatonun genel; sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılmasının ise, özel bir düzenleme olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.⁹

Buna göre, Muaccel para borçlarını ödeyemeyecek durumda olan veya mevcut ve alacakları borçlarını karşılamaya yetmeyen ya da bu hallerden birine düşme tehlikesiyle karşı karşıya kalması kuvvetle muhtemel olan bir sermaye şirketi veya kooperatif, önceden müzakere edilmiş ve projeden etkilenen alacaklılar tarafından gerekli çoğunluk sağlanarak kabul edilmiş olan yeniden yapılandırma projesi ile birlikte, muamele merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine, uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma için başvurabilecektir. (*İİK Md.309/m/1*)

Borçlunun “muaccel para borçlarını ödeyemeyecek durumda” olmasının tespitinde, borçlunun borçlarını ödeyememesi veya borçlarını muaccel olduğunda ödeyemeyeceğinin anlaşılması ve yeniden yapılandırmaya gidilmediği takdirde bu hâllerin devamlılık arz edecek olması; “mevcut ve alacakların borçları karşılamaya yetmemesi” durumunun tespitinde ise, borçlunun mevcutlarının muhtemel satış değerleri üzerinden müccel veya şarta bağlı borçları da göz önünde bulundurularak yeminli mali müşavir tarafından hazırlanmış ara bilanço, nakit akış tablosu ve diğer değerlendirme belgeleri esas alınır.¹⁰

Yapılandırılma talebi halinde borçlu kooperatifin Asliye ticaret mahkemesine “yeniden yapılandırma projesi” sunması, söz konusu projede; projeden etkilenen alacaklıların tâbi olacağı koşullar ve benzer alacaklara sahip olan alacaklılar arasında eşitliğin ne şekilde sağlanacağı, projenin, borçlunun taraf olduğu sözleşmelere etkisi, projenin, borçlunun malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisine etkisi, borçların yeniden yapılandırılması için gerekli görülüyorsa, borçlunun kredi gibi finansman kaynaklarına başvurup başvurmayacağı, borçlunun işletmesinin kısmen ya da tamamen devri, diğer bir şirket veya şirketlerle birleşmesi, sermaye yapısının veya ana sözleşmesinin değiştirilmesi, borçlu işletmenin yönetiminde yer alacak kişilerin belirlenmesi, borçların vadelerinin uzatılması, faiz oranlarının değiştirilmesi, menkul kıymet ihracı gibi projenin uygulanabilirliğini sağlayabilecek yöntemler, tasdik kararından sonra projenin uygulanmasının kim tarafından ve nasıl denetleneceği, projeyi reddeden alacaklının alacağına, bu alacaklı projede kendi sınıfı için öngörülen haktan daha azını açıkça kabul etmediği sürece, nitelik itibarıyla benzerlik gösteren alacaklarla eşit muameleye tâbi olacağı gibi hususların yer alması gerekmektedir. (*İİK Md.309/n*)

Mahkeme, borçlunun yeniden yapılandırmaya iyi niyetle başvurduğunu, şartların yerine geldiğini ve projeyi reddetmiş olan her alacaklının projeye eline geçecek miktarın en az iflâs tasfiyesi sonunda eline geçecek miktara eşit olduğunu tespit ettiği takdirde, en geç otuz gün içinde başvurunun tasdikine, aksi halde reddine karar verecek; yeniden yapılandırma projesi, tüm hüküm ve sonuçlarını, başvurunun tasdikine ilişkin kararın verildiği andan itibaren doğurmaya başlayacaktır. (*İİK Md.309/p,r*)

IV - Sonuç

İflas kooperatiflerde, iradi olmayan dağılma nedenlerinden biridir. Ancak, kooperatifin mali durumunun bozulmuş olması doğrudan iflas sonucunu doğurmaz. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ve 2004 sayılı İcra İflas Kanunu’nun ilgili hükümlerine göre; kooperatifte son yılın bilançosunda

9) YARICI, Hülya, *Sermaye Şirketleri ve Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılması*, İstanbul, 2007, s. 155.

10) Bkz. 17/04/2004 tarih ve 25436 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Sermaye Şirketleri Ve Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılmasına Dair Yönetmelik” Madde 3/2-3

kooperatif varlığının yarısı karşılıksız kalırsa yönetim kurulu derhal genel kurulu toplantıya çağırarak durumu ortaklara arz etmek, aynı zamanda ilgili mahkemeye ve ilgili bakanlığa bilgi vermekle mükelleftir. Kooperatifin mali durumunun düzeltilmesinin mümkün görülmesi hâlinde yönetim kurulu veya alacaklılardan biri konkordato yahut yeniden yapılandırılma talep edebilir.

Ancak mahkeme, kooperatifin mali durumunun düzeleceği yönünde emareler görmezse kooperatif hakkında iflas kararı verecek ve bu aşamadan sonra iflas süreci başlayacaktır.

Kaynakça

1 - T.C.Yasalar (1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 2004 sayılı İcra İflas Kanunu)

2 - Sermaye Şirketleri Ve Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılmasına Dair Yönetmelik

3 - Yusuf ÜSTÜN, İbrahim HAK, Kooperatiflerin Vergisel Boyutu, 2020, İSMMMO Yayınları

4 - Hülya YARICI, Sermaye Şirketleri ve Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılması, İstanbul, 2007, s. 155.

5 - <https://sozluk.gov.tr/>

6 - <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/623.pdf>

7 - Baki KURU, İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, 2013

8 - <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2005765>

TÜRKİYE'DE KONUT KOOPERATİFLERİNDE KURUMSAL YAPILANMANIN ÖNEMİ

Hüseyin ÖZDEMİR*

İnsanoğlu yerleşik hayata geçtiğinden beri düzenli bir barınma ortamı oluşturmak için çabalamaktadır. Dünyanın hemen her ülkesinde temel ihtiyaç olan barınmanın gerektiği gibi karşılanabilmesi için ya devlet müdahaleleri ya da ortak hareket edilerek (**kooperatifleşilerek**) güç birlikleri oluşturulmuştur. Kooperatifleşmenin güç birliği olduğunu teyit eden önemli tespitlerden birine de Türk Kooperatifçilik Kurumunun kurulması amacıyla 1 Şubat 1931'de M.Kemal Atatürk'ün İzmir Ticaret Odasında yaptığı konuşmada rastlanmaktadır. “.... *“kanaatim o dur ki muhakkak surette birleşmede kuvvet vardır, kooperatif yapmak maddi ve manevi kuvvetleri zekâ ve maharetleri birleştirmektir” (Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı)*.

Atatürk, Ankara memurlar kooperatifinin 1 no'lu kurucu ortağı olarak kooperatifçiliğin ülke ve kişilere sağladığı menfaatlerin ne kadar elzem olduğunu fiilen de göstermiştir.

Kooperatifler üzerinde taşıdığı misyon ve sorumluluğun gereği olarak insanlığın yaşam düzeyini yükseltmekte, gelişmekte olan ülkelerin iktisadi ve sosyal kalkınmasında önemli rol oynamaktadır.

Özellikle konut kooperatifleri çarpık gecekondü yapılanmasından kurtulup daha çağdaş mekânlarında yaşama kavuşmada önemli bir lokomotif rolü üstlenmektedir. Bizde Ahilik sisteminin ruhunu taşıyan kooperatifler, toplumsal yaşamın gereği olarak herhangi bir sınıf, yöre, din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin uyum içinde birlikteliğin göstergesi olmuştur.

Kooperatifler yasasının 2. maddesinde kooperatifler: “*tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatleri özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişilikleri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllerdir*” şeklinde tanımlanmıştır.

*Dr. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Başmüfettişi caglarnaz@gmail.com

Peki günümüz kooperatifleri, kuruluş misyonlarını veya birlik ruhunu günümüzde yeterince muhafaza edebiliyor mudur?

1980 öncesi kooperatifçiliğin kendisine yüklediği misyon ile bu günkü kooperatifçilik arasında önemli farklar bulunmaktadır. Belki de yıllar içinde kooperatifler öylesine yoğun sorunlarla boğuştu ki temel misyonlarının dışında, çözülemeyen sorun yumakları, yasal yükümlülükler, denetim, idare ve üye sorunlarıyla uğraşmaktan asıl hedeflerine odaklanmayı unuttular. Birlik beraberlik ruhu ise tamamen maddi yöne evrilmiş durumdadır.

Elbette kooperatiflerde maddi menfaat birlikteliği önemli ve önceliklidir. Ancak birlik olmanın gereği olarak bir sinerji oluşturma amacı da bulunur. Eğer sinerji oluşturma ruhu kaybedilirse hedeflenen maddi menfaatlere de ulaşmak güçleşir. Bu anlamda da kooperatifçiliğin önemli tahribatlara uğradığı görülmektedir.

Peki asıl amacına yeniden dönmek için kooperatifler için neler yapılabilir?

Bunun için önce kurumsallaşma kapasitesinin güçlendirilmesi gerekir. Ülkemizde milyonlarca ortağı bulunan kooperatifler üç ayrı bakanlığın kontrolünde faaliyet göstermektedir (*Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı*).

Farklı düzey ve konularda oluşturulan kooperatifler nedeniyle bu tür çok başlılığa sahip olan sistemin daha etkin işleyebilmesi için tek bir yerden yönetilmesinin daha doğru bir yaklaşım olacağını düşünmekteyiz. Örneğin **“Kooperatifçilik Bakanlığı”** gibi bir oluşum, Türkiye’nin çok farklı düzeylerde birliktelik gerektiren işlerde öncü olabilir.

Bu tür bir oluşumun sadece münferit grupların menfaatlerini koruyup kollayan bir yapı olmaktan ziyade (**konut, gıda, tarım vb**) toplumun geneli için gerekli olan hizmet ve yatırımlar için de önemli bir adım olması mümkündür.

Örneğin genel ve geniş düzey kooperatifleşmeler sayesinde toplumda tüm kesimlerinin ortak katılımıyla köprülerin, hastanelerin, yolların yapılması mümkün olabilir ve bu yapılardan elde edilen gelirler, yapımına katkıda bulunan ortaklara paylaşılabilir/yeniden dağıtılabilir. Bu sayede yıllardır tartışılan Vatandaşlık Geliri kavramının etkin bir finansal sistemle uygulanması sağlanabilir. Daha farklı bir ifade ile vatandaşlara açıktan nakdi ve aynı yardım vermek yerine, ortak oldukları hizmet yatırımlarından gelir elde etmesi sağlanabilir.

Üstelik bu ortaklığın mutlaka para ile olması da gerekmez. Emek gücü suretiyle ortaklığın da mümkün olduğu bir sistem geliştirildiğinde, kamu hizmetlerinde çalıştırılan vatandaşların hem işsizlik sorunu çözülür hem de ömür boyu ek gelire sahip olmaları sağlanabilir.

Bu kişilere belirli bir ücret verilmekle birlikte harcadıkları emekleri karşılığında, katkıda bulundukları yatırımlara ortak olmaları sağlanarak belirli hisse/pay verilebilir. Böylece hem ülkenin hizmetlerinden pay alan vatandaş sayısı artar hem de kooperatifleşme/birlikte hareket etme sayesinde kamu kaynakları daha etkin kullanılabilir.

Elbette öneriler bu sistem için kooperatifçilik yasasında köklü değişikliklerin yapılması gerekir. Bu köklü değişim yanında bir takım teknik önerilerde de bulunmak istiyoruz:

Kooperatiflerin yeterli ve etkili bir şekilde geliştirilmesinden sorumlu olan yönetim ve denetim kurulu faaliyetlerinin, yasalara uyum denetlemesinin bakanlık ya da il müdürlüklerinde görev yapan ve işleri öncelikle bu olan uzman kişilerce yürütülmesi,

Yönetim ve denetim kurullarının seçimlerinde vekâleten oy kullanılmasının noter tasdikli olması,

Genel kurulda seçilen yönetim ve denetim kurulu üyelerinin eşit ödenti, eşit hizmet ilkelerine bağlı kaldıkları ya ilgili bakanlık ya da dışarıdan bağımsız kişilerce denetlenip her bilanço döneminde üyelerin bilgilendirilmesi,

Kooperatif denetim kurulu başkanın kooperatifçilik bilgisi ve deneyimi olan kişiler arasından seçilmesi,

Kooperatif yönetim üye ve denetçileri kooperatifin anlamsız zaman uzatmalarından sorumlu tutulup gerekli hukuki müeyyidelerin uygulanması,

Genel kurulda tasfiye kararı alınması halinde kararın ivedilikle uygulanması için müeyyidelerin etkin ve net olması,

Kooperatiflerin yıllık faaliyetlerinin ve bütçelerinin üyeler tarafından incelenip rahatça anlaşılabilmesi için basit formatta hazırlanması ve konu hakkında üyelere gerekli teknik bilgi ve eğitim verilmesi.

Son söz,

Yıllardır kooperatifçilik konusunda önemli gelişmeler sağlansa da ülkemizde kooperatifler bir türlü kurumsal bir tabanda yerli yerine oturamamıştır.

Belirli yasa ve düzenlemeler çerçevesinde faaliyet göstermeleri zorunlu olan bu kuruluşlar hala yöneticilerin keyfi davranışları ile yürütülebilmekte, üyelerinin şikâyetleri ise çoğu zaman ilgisiz kurumlar nedeniyle boşa gitmektedir. Kooperatiflerin kurumsal yapılanmasındaki eksiklerin önemli ölçüde denetim ve eğitim sorunlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tespit edilen hususlar hakkında en güncel ve canlı örnek bizzat benim de üyesi olduğum Milas, Güllük Orjan kooperatifidir.

Söz konusu kooperatif yaklaşık 40 yıllık geçmişe sahiptir. Her genel kurul döneminde tasfiye kararı alınması tartışılır. İki yıl önce yapılan genel kurulda bu hedef başarılmış ve tasfiye kararı alınabilmiştir.

Ancak bu sefer de tasfiye kurulu **(bir önceki yönetim kurulu)** kararı uygulamamış ve kooperatifi devam ettirmiştir. Üyelerin bir kısmı bu durumu anlayıp uyarıda bulunurken büyük bir kısmı ne olduğunu bile kavramadan sanki kooperatif devam ediyormuş gibi son genel kurulda yönetim seçimi için oy kullanmışlardır.

Kooperatifte aidatlarını ödeyen bizler gibi farkında üyelere, farkındalıklarımızdan dolayı yeterince hizmet verilmemekte, kooperatifi kazanç kapısı haline getirenleri yeniden yönetime seçen ancak aidat verme gereği duymayan üyelerin parsellerine hizmetler verilebilmektedir.

Tüm bu yaşananlar defalarca bakanlığa ve ilgili kurumlara bildirilmesine rağmen bir sonuç alınamamıştır. Sonuç alınamamasının en önemli nedenlerinden birinin de kooperatiflerde kurumsallaşma eksikliği olduğu düşünülmektedir.

CARİ AÇIK TARIM VE STRATEJİ

Yavuz KOCA*

Milli Güç Unsurlarından birisi de ekonomik güçtür. Ülkeler hemen bütün zamanlarda ekonomik güçlerine paralel askeri, siyasi ve psiko-sosyal güçlerini geliştirebilmişlerdir. Tabii olarak bütün bunların başında ve hatta ötesinde insan gücü gelir ki ancak insan kalitesi ölçeğinde ülkelerin ve milletlerin varlık mücadelesinde sürdürülebilirlik sağlanabilir.

Milli güç unsurlarının içinde alt grup gibi görülen ancak aslında olmazsa, olmaz bir unsur daha var. Tarım... Zira genel ortalamada temel tarımsal ürünlerin asgari yarısında kendine yeterlilik olmadığı ve hele o ülkenin coğrafi konum önemli, stratejik bir yerde ise her an sıkıntıyla karşılaşma riski olabilecektir.

Çünkü birkaç kat pahalıya satın alma talebi olsa bile mal temininde ciddi sıkıntılar yaşanabilir. Gıda ve ilaç sektöründe İran gerçeği, savaş sektöründe Türkiye'nin ABD'ye uçak alımı için yaptığı ön ödemelere karşın uçakların teslim edilmemesi gibi örnekler bunun bariz göstergeleridir. Bu yazımızda tarımın dış ticaret boyutuna ve özellikle Rusya-Ukrayna ilişkileri bağlamında dış ticarete pazar çeşitliliği gereğine değinilecektir.

Ekonominin temel göstergelerinden birisi de “**cari açığı**.” Ülkelerin ihracatıyla, ithalatının arasında oluşan açık, yani dış ticaret açığı, yine başka ülkelere yapılan yatırım bedelinin döviz karşılığı ile başka ülkelerin yaptığı yatırım bedellerinin döviz karşılığı arasındaki pozitif veya negatif farklar cari açığın en etkin faktörlerinden olduğu gibi aynı zamanda en basit tanımlarındandır. Cari açık kısa ve uzun vadede bütün ülke ekonomileri için önem taşır.

Çünkü, cari açığın fazlalığı; döviz kurlarının yükselmesine, yüksek enflasyona, aşırı borçlanma gereğine yol açar ki bu gerek sosyal yaşamın gerek toplumsal huzurun gerekse milli birliğin ve gerçek bekanın teminatını sorgulatır.

(*) Ziraat Yüksek Mühendisi, Ekonomist, TMO Genel Müdür Yardımcısı ve Yönetim Kurulu Üyesi (e), kocayavuz16@gmail.com

Cari denge ise, mal dengesi, hizmetler dengesi, cari transfer ve yatırım giderleri dengesi toplamından oluşur. Yazımızda bu unsurlardan birisi olan mal dengesi parametrelerinden tarımsal ürünlerin önemi ve önceliği, özellikle oldu olacak diye beklenen Rusya-Ukrayna Savaşı bağlamında irdelenecektir.

Rusya ve Ukrayna iki yakın komşumuz. Türkiye ve Rusya imparatorluklar devamı ülkelerdir. Aralarında çok sayıda savaş meydana geldi. 1568-1570 Astrahan Seferi ile başlayan ve 1914-1917 arasındaki son savaşla noktalanmış silsilede, çoğunlukla kaybeden Osmanlı veya Osmanlının da içinde bulunduğu bloklar oldu.

Ukrayna daha farklı bir ülke ne Türkiye ile ne de Rusya ile kıyaslanabilir. Kırım özelinde biz Türklere sempatik gelen Ukrayna ile Türkiye arasında hiç savaş yaşanmadı.

Rusya ile Ukrayna arasında ise hep gerginlikler olageldi ve bugün yine savaşın eşiğindeler biri büyük diğeri küçük komşumuz iki ülke.

Dünya siyasetine dolambaçlı yön verme ustalarından İngilizlerin meşhur bir sözü var bilirsiniz, **“ülkelerin dostları yoktur, çıkarları vardır.”** Rusya-Ukrayna savaşına sadece dış ticaret boyutundan bakmak bile Türkiye'ye doğru esen rüzgârın sonuçlarını gösterir.

Türkiye'nin 2021 yılı toplam ithalatı 260,7 milyar dolar, ihracatı 213,7 milyar dolar, dış ticaret açığı 47 milyar dolar,

Türkiye'nin Rusya'dan 2021 yılı toplam ithalatı 27,6 milyar dolar, Rusya'ya ihracatı 5,3 milyar dolar, dış ticaret açığı 22,3 milyar dolar,

Türkiye'nin Ukrayna'dan 2021 yılı toplam ithalatı 4,4 milyar dolar, Ukrayna'ya ihracatı 2,6 milyar dolar, dış ticaret açığı 1,8 milyar dolar,

Türkiye'nin Rusya + Ukrayna'dan 2021 yılı toplam ithalatı 32,0 milyar dolar, Rusya + Ukrayna'ya ihracatı 7,9 milyar dolar, dış ticaret açığı ise 24,1 milyar dolar,

Olduğu görülmektedir (Tablo 1). Yani 47 milyar dolar olan toplam dış ticaret açığının yarısından fazlası (%51) bu iki ülke kaynaklıdır.

TABLO 1: TOPLAM DIŞ TİCARETİMİZ ()**

2021 YILLIK	İhracat Dolar	İthalat Dolar
Türkiye	213.675.825.697	260.679.467.470
Ukrayna	2.560.873.803	4.410.943.372
Rusya	5.291.652.190	27.598.457.725
Ukrayna + Rusya	7.852.525.993	32.009.401.097

(**) Kaynak: tuik.gov.tr

Çok yüksek olan bu oranın temelde nereden kaynaklandığına baktığımızda karşımıza tarım çıkmaktadır. Tarım bütün zamanların en stratejik sektörüdür. Tarım gıda demektir, doğacak çocuğa mama, savaşacak askere güç, yaşayacak her canlıya nefes demektir.

Yukarıda toplam olarak incelediğimiz rakamlara bu kez sadece tarım ve tarıma dayalı sanayi ürünleri (GTİP 01-24) açısından bakıldığında (Tablo 2);

TABLO 2: TARIM ÜRÜNLERİ DİŞ TİCARETİMİZ ()**

2021 YILLIK	İhracat Dolar	İthalat Dolar
Türkiye	22.843.596.371	15.661.561.221
Rusya	3.321.957.893	9.228.604.420
Ukrayna	351.750.387	1.437.258.322
Ukrayna + Rusya	3.673.708.280	10.665.518.742

(**) Kaynak: tuik.gov.tr

Türkiye'nin 2021 yılı toplam tarım ürünleri ithalatı 15,7 milyar dolar, ihracatı 22,8 milyar dolar, dış ticaret FAZLASI 7,1 milyar dolar,

Türkiye'nin Rusya'dan 2021 yılı tarım ürünleri toplam ithalatı 9,2 milyar dolar, Rusya'ya ihracatı 3,3 milyar dolar, dış ticaret açığı 5,9 milyar dolar,

Türkiye'nin Ukrayna'dan 2021 yılı tarım ürünleri toplam ithalatı 1,4 milyar dolar, Ukrayna'ya ihracatı 0,4 milyar dolar, dış ticaret açığı 1,0 milyar dolar,

Türkiye'nin Rusya + Ukrayna'dan 2021 yılı tarım ürünleri toplam ithalatı 10,6 milyar dolar, Rusya + Ukrayna'ya ihracatı 3,7 milyar dolar, tarım ürünleri dış ticaret açığı ise 6,9 milyar dolar,

Olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Bu rakamsal gerçeklerin kabul edilebilir olmaması gerektiği görüşündeyim. İstisnai durumlar hariç bir ülkenin çok sayıda ürün grubunda sınırlı sayıda ülkeye ister ithalat ister ihracat açısından bağlı/bağımlı olması doğru değildir. Pazar çeşitlemesi, ürün çeşitlemesi, destekleme modeli çeşitlemesi dış ticaretin ve lojistiğin temel kurallarındandır.

Tablo 1 ve Tablo 2'ye açık/fazla bağlamında baktığımızda da çok ilginç bir durumla karşılaşmaktayız (Tablo 3).

TABLO 3: DİŞ TİCARETİN TOPLAM VE TARIM ÜRÜNLERİ BAZINDA MUKAYESESİ()**

	Toplam Dış Ticaret	Tarım Ürünleri Dış Ticareti
Türkiye Toplam	Açık (47,0 milyar dolar)	Fazla (7,1 milyar dolar)
Türkiye- Rusya	Açık (22,3 milyar dolar)	Açık (5,9 milyar dolar)
Türkiye- Ukrayna	Açık (1,8 milyar dolar)	Açık (1,0 milyar dolar)
Türkiye – (Ukrayna + Rusya)	Açık (24,1 milyar dolar)	Açık (6,9 milyar dolar)

(**) Kaynak: tuik.gov.tr

Tabloda sadece bir adet **“fazla”** ifadesinin olduğu, onun da tarım ürünlerinden (GTİP 1-24) meydana geldiği anlaşılmaktadır. Diğer kıyaslamalarda istisnasız **“açık”** verildiği görülmektedir. Burada Rusya oldukça öne çıkmaktadır. Toplam dış ticaret açığımızın %47'si Rusya kaynaklıdır. Tarım ürünlerinde de Rusya'ya karşı verdiğimiz 5,9 milyar dolar açık, nereye dikkat kesilmemiz gerektiğini bize açıkça göstermektedir. Tarım...

Tarım ürünlerinde Rusya ve Ukrayna'ya karşı açık ara geride olmamıza rağmen genel toplamda fazla veriyorsak bu rakamlara detay olarak bakmakta fayda vardır.

24 ürün grubu içinde 7 üründe 1 milyar doların üzerinde ihracatımız varken, 4 üründe 1 milyar doların üzerinde ithalatımız olduğu, 1 üründe ise (GTİP 2, Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar) hem ihracatımızın hem de ithalatımızın 1 milyar doların üzerinde olduğunu görmekteyiz. (Tablo 4)

Rakamlara biraz açıklık getirmek maksadıyla hububat ithalatından birkaç ürünü incelediğimizde,

TABLO 4: TARIM ÜRÜNLERİ DIŞ TİCARETİ ()**

Fasıl	2021 YILLIK	İhracat Dolar	İthalat Dolar
1	Canlı hayvanlar	106.397.568	310.235.479
2	Etler ve yenilen sakatat	812.077.622	9.822.887
3	Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	1.293.546.303	201.789.781
4	Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	845.579.331	99.697.146
5	Diğer hayvansal menşeli ürünler (kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.)	98.537.216	67.679.621
6	Canlı ağaçlar ve diğer bitkiler, yumrular, kökler ve benzerleri, kesme çiçekler ve süs yaprakları	148.133.938	52.774.082
7	Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	1.547.829.108	507.744.528
8	Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	4.954.671.500	468.737.171
9	Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	208.232.654	314.377.528
10	Hububat	130.239.579	3.845.859.831
11	Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	1.441.126.982	175.686.189
12	Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	472.990.099	2.599.131.769
13	Lak, sakız, reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar	35.896.348	71.907.975
14	Örölmeye elverişli bitkisel maddeler, tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan bitkisel ürünler	31.648.063	14.502.893
15	Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	1.652.886.130	2.172.128.170
16	Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları	189.292.335	15.791.435
17	Şeker ve şeker mamulleri	958.957.643	111.527.340
18	Kakao ve kakao müstahzarları	757.556.937	706.067.406
19	Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	2.159.130.901	244.849.849
20	Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	2.563.817.997	66.287.108
21	Yenilen çeşitli gıda müstahzarları (kahve hülasaları, çay hülasaları, mayalar, soslar, diyet mamaları, vb.)	788.739.719	779.238.353
22	Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	427.577.200	438.573.819
23	Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	438.480.152	1.874.549.559
24	Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	780.251.046	512.601.302
(**) Kaynak: tuik.gov.tr		22.843.596.371	15.661.561.221

2021 yılında ithal ettiğimiz 7,8 milyon ton ekmeklik buğdayın, 5,6 milyon tonu (%71,8) Rusya'dan, 1,4 milyon tonu (%17,9) Ukrayna'dan, yani yaklaşık %90'ı savaşın eşiğindeki iki ülkeden geliyor.

Malum Türkiye özellikle un ihracatında birincilik dahil bazen ikinci, üçüncü olmak üzere dünyada başa g re en ülkelerdendir.

Rusya + Ukrayna ikilisinden buğday alamazsak, vermezlerse, veremezlerse alternatifimiz nedir sorusunu sormak ve cevaplamak gerekir. Hakeza 2021 yılı toplamında 2,1 milyon ton olan arpa ithalatımızın %81'si, 2,1 milyon ton mısır ithalatımızın %80'i, 1,3 milyon ton küspe (ay        , soya, kolza) ithalatının %50'si, 1,7 milyon ton kepek (buğday, mısır, pirinç) ithalatının %89'u bu iki ülkeden yapılmaktadır.

Savaşlar, doğası gereği önce savaşan ülkeleri vurur. Ancak bilmeliyiz ki bu savaştan ticari ve sosyal olarak en çok zarar görecek, diğer bir ifadeyle çıkarı zedelenecek  lke Türkiye olacaktır.

Türkiye bu savaşın önlenmesi hususunda üzerine d  eni mutlaka yapacaktır inancındayım.

Unutulmamalıdır ki her orman yangınında en çok zararı ormana yakın evler ya ar, hiçbir şey olmasa bile evlere is-duman bula ır.

Bütün bu veriler Türkiye'nin coğrafi konumu, tarihi geçmişi, milli meseleleri ve bekası konseptinde gerçekçi stratejiler üretme ve uygulama mecburiyeti vardır.

MAHREMİYET VE YENİ MEDYA

Hazal OĞUZ*

Giriş

İleri teknoloji ve dijital iletişimin hem bireysel hem de toplumsal hayat üzerinde esaslı etkiler yarattığı açıktır. Bunun önemli bir boyutu kişilerin özel hayat ve mahremiyetiyle ilgilidir. Bugün, bilişim çağında kişilere özgü özel bilgiler ve özel hayatlar teknolojinin yoğun etkisine maruz kalan başlıca alanlar arasındadır. Bir kısmı kişinin kendi isteğiyle, gönüllü olarak, bir kısmı böyle bir amaç gütmenden dolayı olarak, diğer bir bölümü ise kişileri bilgi ve rızası-onayı olmadan gerçekleşen uygulamalar aracılığıyla diğer kişi ya da kurumlara açılmakta veya onlar tarafından kullanılmaktadır.

Yeni toplumsal gerçeklik içinde mahremiyetle ilgili oluşan bu durumun, mahremiyete verilen değer üzerinde de farklılıklar oluşturduğu görülmektedir. Bu çalışmada mahremiyet, kişilik hakları ve yeni medya konusu dijital iletişim ve yeni medyanın gelişimi, toplumsal değişme sürecinde gözetim stratejileri ve bir değer ve hak olarak mahremiyet üzerinden ele alınacaktır.

1. Dijital İletişim ve Yeni Medya

Günümüz toplumu enformasyon toplumu olarak tanımlanmaktadır. Bu kavramın ne anlama geldiğini anlarken şununla karşılaşılmaktadır; enformasyon toplumu yeni teknolojilerin sebep olduğu iktisadi ve sosyal değişimlerdir. Bilgi toplumunun temel taşıyıcısı da aslında günümüzde en yeni medya, yeni küresel medya olarak internettir. Bu nedenle yeni medya kapsamında internetin sahip olduğu özellikleri açıklamak ve kullanım fırsatlarını açıklamak önem taşımaktadır (Dedeoğlu, 2016).

İnternetin sosyal yaşama katkılarına bakıldığında internetin aslında, yeni bir iletişim teknolojisi olmasına rağmen kendisinden önceki geleneksel medya özelliklerinin neredeyse tamamını içinde barındırabilmesi önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca izlerkitleyi içerik ve zaman açısından özgür bıraktığı söylenebilir. Diğer yandan, etkileşim açısından da diğer geleneksel

***Ticaret Uzmanı, Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü**
hazal.oguz@ticaret.gov.tr

araçlara göre farklı özellikler barındırdığı ve daha büyük fırsatlar sunduğu aşikardır.

Daha önce gazetenin okuyucusu, radyonun dinleyicisi, televizyonun izleyicisi varken artık bizim internet için bunun nasıl kullanıldığına dair, ya da internetin sahip olduğu özellikler açısından “kullanıcı”nın var olduğunu söyleyebiliriz. Bütün bunların hepsini içerecek bir biçimde, bir diğer deyişle okuyucu, dinleyici ve izleyici olarak bir bütün olarak kullanıcı şeklinde tanımlandığını söyleyebiliriz.

Küresel bağlamda internetin gelişiminin sonuçlarına bakıldığında;

- İnternet ağı üzerindeki insanların birbirlerine yaklaşması
- Ortak paylaşım alanlarının oluşması
- İnternet kültürünün medyana gelmesi olarak sıralanabilir.

İnternet ortamının getirdiği değişimler ise sosyal kimlikten bağımsız iletişim, paylaşım, demokratikleşme, bilgiye hızlı ve kolay ulaşım ile kendine has bir iletişim olarak ifade edilebilecektir. Teknolojinin toplumsal hayat içerisinde gereksinimleri karşılamak üzere işlevselliği öte yandan toplanan ve depolanan kişisel bilgiyi de çoğaltmıştır. Bilgi toplama yelpazesi katlanarak artan ölçüde genişlemiştir. Toplanan veri ve bilgilerden yeri bilgi üretmek kolaylaşmıştır ki bu yeni tür bilgilere **TGI** yani Transaction Generated Information adı verilmektedir. Örneğin bir satış işlemi gerçekleştiğinde oluşan ayrıntılı bilgi, bir bilgisayarda durmakta, çok sayıda farklı noktadan bu bilgisayara erişebilmekte, bu bilgi başka bilgisayarlara aktarılabilmekte, böylece diğer kişilere de yayılabilmektedir.

2. Toplumsal Değişme Sürecinde Gözetim Stratejileri

Gözetim olgusu, insanlık tarihi içinde bir denetim türü olarak hep var olmuştur. İnsanlar, gücü elinde bulunduranlar tarafından farklı amaçlarla ve farklı şekillerde gözetlenmişlerdir. Ancak modern dönemle birlikte, gözetim pratikleri de şekil değiştirmiştir. Artık özelde bireyi genel de ise toplumu gözetleme işi çok daha kapsamlı ve elektronik bir yapıya bürünmüştür. Bu gözetim faaliyetleri ve araçları, dijimodern dönemde ise artık bütün insanlığı izleyebilecek seviyeye ulaşmış ve kitlesel gözetimi gerçekleştirmeyi çok daha kolay hale getirmiştir. Lyon'un (2013: 45) dediği gibi, yolculuk ederken, yemek yerken, alışveriş yaparken, çalışırken, sokakta yürürken, spor salonunda egzersiz yaparken birtakım denetimler meydana gelmekte, birtakım kayıtlar tutulmakta ve bir takım görüntüler çekilmektedir.

Kısacası her gün insanların davranışları izlenip kayıt altına alınmakta ve devasa miktardaki bilgi veri tabanlarına kaydedilmektedir (Gilbert, 2007: 12; Westin, 1967: 23). Söz konusu bu gözetim teknolojileriyle gerçekleştirilen gözetim Lyon'un (2014: 22) deyişiyle “Tanrının Gözü” gibi işlemektedir. Kaçacak ya da saklanacak bir yer bırakmayan bu göz, herkesi ve her yeri görmektedir. Bu özelde bireyi genelde de tüm toplumu sarıp sarmalayan bir gözetime işaret etmekte ve toplum yapısının dönüşmesinde başat bir rol üstlenmektedir.

Sanal ağlarda gerçekleştirilen bu kitlesel gözetimin ve mahremiyet ihlalinin artık ulaşmış olduğu sınırları hayal etmek olanaksız görünmektedir. Milyonlarca kullanıcıya ait kişisel/mahrem bilgi kullanıcıların izni ve haberi olmadan sosyal paylaşım ağları, devletler ve ticari işletmelerce farklı yöntemler kullanılarak ele geçirilip çıkarlar doğrultusunda kullanılmaktadır. Gerçekleştirilen bu kitlesel gözetimin ve mahremiyet ihlalinin özellikle ilerleyen yıllarda Türkiye’de ve diğer ülkelerde

nasıl zararlar doğuracağı ve insanları gözetime teşvik etmenin ya da mahrem bilgilerini bu sanal ağda paylaşımlarının ne tür olumsuzluklar meydana getireceğinin tam olarak farkında olunmamaktadır ya da bu duruma gerekli önemli verilmemektedir. Oysaki insanların gözetlenmesi/ gözetim altına alınması ve kişisel/mahrem bilgilerinin ele geçirilip kullanılması bireyin en önemli varlıklarından biri olan mahremiyeti telafisi olmayacak şekilde zarar uğratmaktadır (**Kalaman, 2017**).

3. Kavramsal Bağlamda Mahremiyet

Buradaki temel soru: Mahremiyet nedir? olacaktır. “Mahremiyet” sözcüğünün Türk Dil Kurumu Sözlüğü’ndeki günümüz karşılığı “*gizli olma durumu, gizlilik*” olarak yer almaktadır (**www.tdk.gov.tr**). İslam’a göre mahrem, “*haram, haram kılmak ve haram kılınmış*” anlamlarına gelir ve dinî bir kavram olarak, genelde Allah’ın haram kıldığı, yasakladığı şeylere, özelde ise, evlenilmesi ebedî olarak haram olan kişilere mahrem denir (**www.diyaret.gov.tr**). Günlük dildeki anlamıyla başkalarından sakındığımız, onların görmesini istemediğimiz, kendimize sakladığımız özel konular, kişiler, mekanlar, bilgiler vs. mahremiyeti tanımlamak için kullanılır.

Etimolojik açıdan değerlendirildiğinde ise mahrem sözcüğü “*en iç*”, “*en saklı, gizli*” anlamına gelmekte ve “bir kişinin saklamak istediği bilgi, eşya, kişi vb. gibi anlamlar taşımaktadır.

Türk dil kurumunda ise mahrem: “*Başkalarına söylenmeyen*”, “*gizli*” ya da gizli olanı paylaşacak kadar yakın olan “*sırdaş*” şeklinde tanımlanırken, Osmanlıca-Türkçe sözcükte de “*şeriatin yasak ettiği*”, “*herkesçe bilinmemesi gereken*” şeyleri ifade etmektedir.

Kişinin kendisine ait bir alanın, zamanın, bilginin olması ve kişinin bu alanı, zaman ve bilgiyi istediği kişilerle paylaşmasıyla ilgili bir değerdir. Mahremiyet bir insan hakkıdır. Johnson, mahremiyetin hem özsel, hem araçsal, hem kişisel hem de sosyal manada iyi olduğunu belirtmekte, neden iyi olduğunu şöyle açıklamaktadır:

“Araçsal iyiler başka, iyilere de yol açmaktadırlar. Mahremiyet de sadece kendi başına değil, diğer “iyi” olan olgulara neden olduğu için de değer taşımaktadır. Mahremiyet, özerklik, eşitlik ve demokrasi gibi fenomenlerle iç içedir. Fried’a göre mahremiyetin olmadığı, bireylerin gözetleme altında oldukları toplumlarda güven ve dostluk gelişemez.” (Johnson, 2009: 91).

Mahremiyetin alanına neler girer? Bu sorunun cevabı kişinin kendisi, cinsiyeti, yaşı, sınıfsal konumu, içinde yetiştiği kültür, toplumsal çevresi, toplumsal statüsü vb. değişkenlere göre farklılık gösterecektir ve tek bir mahremiyet tanımı vermek mümkün görünmemektedir. Ancak üzerinde uzlaşılan ortak noktalar da yok değildir. En azından şunu iddia edebiliriz; modernite deneyimi yaşamış toplumlarda beden, bedenin çeşitli bölgeleri, cinsellik, aile, romantik ilişkiler, ev vs. ve bunlara bağlı çeşitli metalar, kişiselleştirerek başkalarıyla paylaşmayı istemediğimiz ya da kontrollü paylaştığımız birçok şey mahremiyetin alanına girebilir. Diğer yandan, Mahremiyet yalnızca bireysel değil, toplumsal anlamda da iyi olarak nitelenen bir değerdir. Bu savın temellendirmesine örnek olarak mahremiyet ve demokrasi arasındaki ilişki kritiktir. Nitekim ancak özgür iradesine sahip kişiler bağımsız düşünmeyi geliştirebilmektedir.

4. Bir Değer ve Hak Olarak Mahremiyet

Bir önceki bölümde de ifade edildiği gibi, mahremiyet bir değer ve insani haktır. Bununla birlikte, kavramın tanımlanışı, verilen değer ve önem kültürlerarası farklılaşma gösterebilmektedir. Mahremiyetin korunması için öncelikle bir hak olduğunu kabul etmek ve önem verilmesi esastır.

Johnson'ın içsel, araçsal, bireysel ve toplumsal nitelikteki temellendirmelerini göz önünde tutmanın yanı sıra mesleğe ilişkin ilkeler çerçevesinde de mahremiyet hakkına saygı gösterilmesi gerekliliktir. Mesleki bazda düşünüldüğünde ise gazetecilik etiği bağlamında mahremiyet hakkı şu gerekçelerle bağlantılandırılmaktadır:

- Bireysel özgürlüğün oluşum ve korunumu
- İnsanların değerli olduklarına saygı duyulmasıyla ilgili önvarsayım
- Kişisel mutluluğa erişme, endişe ve rahatsızlıktan kaçınma yönünde gösterilen talep şeklinde (**Jacquette, 2007**).

Özel hayat ya da mahremiyet, genellikle bireylerin kendileriyle baş başa kalabildikleri, düşüncelerini, davranışlarını, kimlerle nerede ne zaman nasıl bir ilişki kuracaklarını bizzat kendilerinin belirlediği bir alandır. Bunun yanı sıra insan hayatında çok önemli bir yer tutan mahremiyet hakkı, bireyin çevresiyle ilişkilerini tamamen kesmesini değil, bu ilişkilerin seviyesini belirleme yetkisine sahip olduğunu ifade etmektedir (**Yüksel, 2003**).

Bireysel özgürlükle iç içe bir kavram olan mahremiyet, aynı zamanda güvenliğin sağlanması ve korunması ile de doğrudan ilişkilidir. Mahremiyetin zarar gördüğü, korunamadığı bir durum güvenlik sorunlarına da açık görünmektedir. Bugün bir diğer önemli sorunsal alan olarak belirginleşen güvenlik konusu, kişisel ve kurumsal boyutta gerek teknolojik, gerekse bu teknolojinin kullanımına yönelik birtakım önlemler almayı gerektiren boyut kazanmıştır.

Mahremiyet aynı zamanda kanunlarla da güvence altına alınmıştır. Özel hayatın ve bireysel iletişimin korunmasına yönelik yasalar bu amaca yönelik olarak geliştirilmiştir. Bu bağlamda gazetecilik mesleği ve mahremiyet arasındaki ilişki de kritiktir.

İnsanların kişisel bilgilerinin, alışveriş alışkanlıklarının, sevdiği şeylerin, gittiği yerlerin kısacası hemen hemen her şeyin sanal ağ aracılığıyla kayıt altına alındığı bu dönemde birey ne zaman ne ölçüde izlendiğinden, nelerinin ne ölçüde bilinip bilinmediğinden asla emin olamamaktadır. Bu noktada bu durumu zaman içinde kanıksayan birey gitgide daha umursamaz bir vaziyete bürünmekte ve kendisine dair ne varsa göz önüne serip gözetim kültürünün değersiz bir nesnesi haline gelmektedir.

Bu durum ise yeni medyanın en önemli aracı olan sosyal paylaşım ağlarının amaçlarına hizmet etmektedir. Sosyal paylaşım ağlarının hemen hemen hepsi ticari kaygı güden birer iletişim mecrasıdır ve en büyük gelirlerini reklam oluşturmaktadır. Öyle ki bu sosyal paylaşım ağlarının kullanıcı noktasında en büyüğü olan Facebook, 2016 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla reklamdan 6.82 milyar dolar gelir elde etmiştir (**Balakrishnan, 2016**).

Bundan dolayı başta Facebook olmak üzere sosyal paylaşım ağları, reklam verenlere daha iyi hizmet edebilmek için ve dolayısıyla daha fazla kazanç elde edebilmek için kullanıcılarının bilgilerini sistematik bir şekilde kayıt altına almakta ve bu bilgileri reklam verenlerin kullanımına sunmaktadır (**Fuchs, 2013: 159-160**).

Daha ötesinde ise, internet kullanıcıları sosyal paylaşım ağlarına üye olmasalar dahi bu ağlar tarafından kullanıcıların kişisel bilgileri ele geçirilmekte ve kullanılmaktadır.

Sonuç

Günümüzde internet hiç olmadığı kadar özel hayatlarımıza girmiş durumdadır. Sosyal medya

platformlarına zaman ve mekandan bağımsız olarak kolayca ulaşılabilmesi paylaşım yoğunluğunu da arttırmaktadır. Bilginin anlık paylaşılabilir olması insanların çektikleri video ve fotoğrafları hemen paylaşma isteklerini arttırırken bu anlık verilen kararlar, kullanıcıların hem kendi hem de çevresindeki insanların mahremiyetlerini zedeler boyuta ulaşmış durumdadır.

Sosyal medya kullanımının mahremiyet üzerinden tartışılıp etik bir konu haline getirilmesi yeni bir olgu ise de ilerleyen zamanlarda daha çok tartışılacak gibi gözüküyor denilebilir. Kültürden kültüre, kişiden kişiye ve aynı toplum içerisinde zamanla değişebilen bir şey olan mahremiyet kavramı, sınırlarının ve kurallarının belirlenmesi zor olan bir meseledir.

Kaynakça

Balakrishnan, A. (2016). "Facebook Shares Fall 7% After Hours Amid Guidance". <http://www.cnbc.com/2016/11/02/facebook-reports-third-quarter-q3-2016-earnings.html> (18.05.2020)

Dedeoğlu, G. (2016). Teknoloji, İletişim, Yeni Medya ve Etik. İstanbul: Sentez Yayıncılık.

Fuchs, C. (2011). "An Alternative View of Privacy on Facebook", Information, 2, 140-165

Gilbert, N. (2007). Dilemmas of Privacy and Surveillance: Challenges of Technological Change, The Royal Academy of Engineering, London.

Jacquette, D. (2007). Journalistic Ethics. Moral Responsibility in the Media. New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Johnson, R. L. (2008). Ethics in Human Communication. Illinois: Waveland Press.

Kalaman, S. (2017). Yeni Medya ve Mahremiyetin Dönüşümü: Facebook Türkiye Örneği. Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi. 14, Jel Kodu: I12-Z1.

Lyon, D. (2013). Gözetim Çalışmaları. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Lyon, D. (2014). "Surveillance and the Eye of God", Studies in Christian Ethics, 27 (1), 21-32

Şener, G. (2013). Sosyal Ağlarda Mahremiyet ve Yeni Mahremiyet Stratejileri. Yeni Medya Çalışmaları. I. Ulusal Kongre Kitabı. (pp.397-401). Eskişehir: Haz. Burak Özçetin, Gamze Göker, Günsei Bayraktutan, İdil Sayımer, Tuğrul Çomu.

Westin, A. F. (1967). Privacy and Freedom. New York: Atheneum.

Yüksel, M. (2003). Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 58, s.182.

www.diyenet.gov.tr.

www.tdk.gov.tr.

TÜRKİYE'DE İLAÇ SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yeter DEMİR
USLU*

1. Giriş

Canlı hücre üzerinde meydana getirdiği tesir ile bir hastalığın teşhis ve tedavisini veya bu hastalıktan korunmayı mümkün kılan, değişik uygulama yöntemleri ile vücuda alınan doğal, yarı sentetik veya sentetik kimyasal preparatlara ilaç denir. İlaç sektörü, beşeri ve veteriner hekimlikte tedavi edici ve koruyucu olarak kullanılan sentetik, biyolojik, bitkisel ve hayvansal kaynaklı ilaç etkin ve yardımcı maddelerinin üretilerek sağlık hizmetlerine sunulmasını sağlayan bir endüstri dalıdır. İlaç sektörü, ortalama yaşam süresinin artması ve sosyal devlet anlayışının ortaya çıkması ile hızla büyüme göstermektedir. Bilimin sürekli olarak gelişim göstermesi ve akabinde getirmiş olduğu yenilikler, sosyal güvenlik uygulamalarının genişlemesi, patent sürelerinin uzaması, genetik alanda yaşanan gelişmeler ve dünya nüfusunun hızlı bir artış göstermesi dikkate alınarak ilaç sektörünün ilerleyen yıllarda daha da büyümesi beklenmektedir.

İlaç sektörünün stratejik bir sektör olarak değerlendirilmesinin birçok nedeni vardır. Bu nedenler; yüksek katma değerli ürünleri üretmesi ve geliştirmesi, istihdam sağladığı personellerin eğitim düzeylerinin ve **Ar-Ge** potansiyelinin oldukça yüksek olması, eczacılık ve tıp alanlarına bilimsel ve teknolojik açıdan katkı sağlaması olarak sıralanabilir.

Ülkelerin ilaç sektörleri oldukça önemlidir. Halk sağlığının korunabilmesi, sağlık hizmet sunumlarının etkili bir şekilde sunulabilmesi, ülkelerin ekonomik açılarından kalkınmaları için ve olası savaş, salgın hastalıklar veya ambargo gibi durumlarda ülkelerin ilaç ihtiyaçlarının karşılanması ilaç sektörünün önemini ön plana çıkarmaktadır. (Kayserili ve Kıyak, 2019).

2. İlaç Piyasasının Özellikleri

İlaç piyasası bir ticari faaliyet olmasının yanı sıra kamu sağlığını yakından ilgilendiren ilaç sektörü, devletin ilgi ve müdahalesine daha açık ve özel sektörde tam rekabet koşullarının sağlanmadığı

* Prof. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi, Öğretim Üyesi

bir sektördür. Sağlık hizmetleri piyasasında oluşturulan bir arz vardır ancak talep kendiliğinden oluşturulamaz. Mesleki kuruluşların düzenleyici müdahaleleri ve asgari fiyat tespitleri, sağlık hizmeti sunumu gerçekleştiren kurumların tekel olma özelliği doğrultusunda diğer piyasalardaki mal ve hizmetlerin aksine sağlık hizmetleri homojen ve standart değildir. Tüketiciler de sağlık hizmetleri tekniklerini bilemedikleri için var olan kalite ve türde sağlık hizmetlerinden hangisine ihtiyaç olduğunu belirleyemezler.

İlaç piyasalarını yapısal olarak farklılığını ortaya çıkaran gerekçeler olarak ise talep yapılarından kaynaklanan farklı tüketim yapıları, hastalıklara ve buna bağlı olarak tüketilecek olan ilaçlara ilişkin belirsizliklerin bulunması, sağlık politikası ve sanayi politikası arasında uygulama tercihlerinin bulunması, üreticiler tarafından patent koruması ve marka bağımlılığı gibi pazar gücünü arttıran unsurları sayabiliriz. Serbest piyasanın sağlık piyasasından farklı olarak bir mal veya hizmetin fiyatı ve üretim miktarı piyasadaki arz ve talebe göre oluşmasına rağmen sağlık piyasasında sunulan mal ve hizmetlerin fiyatı ve miktarı ikame edilemez ve ertelenemez, fiyat biçilemez. İlaç piyasasında rekabet üst seviyede yaşanmakta olup ilaç sektöründe faaliyet gösteren firmalar tarafından ilaçların içerikleri, etkileri ve kullanım şekilleriyle ilgili sağlık çalışanlarına bilgi aktarımı yaparak ilaçların özelliklerini anlatmaktadırlar (*Mete ve Ünal, 2017*).

İlaç piyasasını dünya pazarında birden fazla ülkede faaliyet gösteren çok uluslu şirketler yönetmektedir. Şirketler farklı ülkelerdeki hizmet sunumlarında aynı ürünleri sunmakta olup faaliyet prensipleri birbirine benzemektedir. İlaç sektörünün farklı bir özelliği ise teknolojik gelişmelerin ürünlere hızlıca yansıma göstermesidir. Bundan dolayı alanında kendini ispatlamış ilaçlar üretici firmayı çok kısa sürede pazarda önde gelen bir isim haline getirebilmektedir. Benzer şekilde çok tüketilen bir ilacın patent süresi bittiği zaman pazara daha ucuz jenerik ilaçlar girmekte ve üretici firmalar kısa sürede bu süreçten etkilenip pazar payını kaybedebilmektedirler.

İlaç sektörü bu ve diğer birtakım sebeplerle yüksek riskli bir endüstri olup bu doğrultuda pazardaki rekabet karşısında kendisini korumak isteyen firmalar sürekli olarak yeni bir ürün geliştirme, mevcutta olan ürünleri için etkinliğini arttırmak, kullanım alanlarını çoğaltmak için kendilerini geliştirmek ve üretim yapmak zorundadırlar (*Demirci, 2015*).

2.1. İlaç Piyasasında Arz ve Talep

İlaç sektöründe talebi üç aşamalı bir süreç olarak tanımlayabiliriz. Birinci aşama olarak hekim kendi inisiyatifini kullanarak hastasına uygun gördüğü ilaçları reçeteye yazabilir. Bu süreçte talebi belirleyen hekimdir. İlaç tüketiminde aktif rol alırlar hatta hastaların ilaç tüketim alışkanlığından dolayı az ilaç yazarsa kötü doktor imajı oluşabilir buna bağlı olarak birden fazla ilaç yazabilmektedirler.

İkinci aşama olarak hastalar söz konusu ilacı kendi eczaneden alabilir. Çok fazla yaygın olmamakla birlikte hastanın eğitim düzeyine ve ilaç tüketme konusunda bilinçli olma durumuna göre değişkenlik gösterebilir. Bu süreçlerde hasta birilerinin yönlendirmeleri veya eczacının yönlendirmesi doğrultusunda ilaç temin edebilir.

Üçüncü aşama olarak hasta sigorta kapsamında ise kamu ya da özel sigorta kurumu ilacın bedelini ödeyerek ilacını temin edebilir. Tüketici doğrudan maliyete dahil olmaz. Üretici fiyat muhatabı olarak tüketiciyi değil **SGK**'yı alır. İlaç bedelinin büyük çoğunluğunu **SGK** karşılar. Bu gibi durumlarda talebin oluşmasında kurum söz sahibidir (*Kerman, 2015*).

3. İlaç Sektörüne Genel Bakış

İlaç sektörü, beşeri ve veteriner hekimlikte tedavi edici, koruyucu ve tanı amaçlı olarak kullanılan sentetik, bitkisel, hayvansal ve biyolojik kaynaklı kimyasal maddeleri farmasötik teknolojiye uygun şekilde sunan, belirli standartlara göre hazırlanan basit veya bileşik farmasötik şekle getirerek tedaviye sunan bir sanayii dalıdır (**Öztek, 2003**).

Toplum sağlığının korunması, hastalıkların tedavisinde ve sağlık hizmetlerinin kaliteli ve etkin sunumundaki rolleri sebebiyle büyük önem taşımaktadır. Gelişen teknoloji ile ilaç sektörünün sadece tedavi süreçlerinde değil bireylerin yaşam kalitesini arttırmaya yönelik katkıları da bulunmaktadır. İlaç sektörü ulusal ve uluslararası alanda rekabetin yaşandığı, artan teknoloji ve bilim ile ilaç sektörü sürekli büyüyen bir alandır (**Atasever, 2019**).

Araştırma-Geliştirme faaliyetlerinin yoğun olduğu fakat alanda çalışan kişilerin yetersizliği ilaç sektörünün karşılaştığı en büyük sorunlardan birisidir. İlaç sektörü orijinal ve jenerik ilaç üretimi yapan iki farklı firmanın faaliyet gösterdiği arz yapısına sahiptir. Orijinal ilaç daha önce piyasada olmayan, ilk defa piyasaya sürülen patentli ürünler olup, jenerik ilaç ise patent korumasının sona erdiği kimyasal ve biyolojik olarak aynı içeriğe sahip ürünlerin başka üreticiler tarafından piyasaya sürülen ilaçlardır (**Kreling, 2009**).

3.1. Türkiye’de İlaç Sektörünün Mevcut Durumu

Türkiye’de ilaç sektörü en erken kurulan sektörlerden birisi olmasına rağmen hala istenilen seviyelere ulaşmamış olup ve dışa bağıllığı devam ettirmektedir. Yaşam kalitesini arttırmak, ülke ihtiyaçlarının büyük bir bölümünü karşılayabilmek ve uluslararası ölçüde rekabet gücüne sahip olmak ilaç sektörünün amaçları arasındadır. Bu amaçlara ulaşmak için üretimin devamlılığını sağlamak ve fon yaratmak, ithalat/ihracat dengesinde ülke ve sektör yararına iyileştirmeler gerçekleştirmek, uluslararası alanda rekabet sağlamak ve sektör- üniversite iş birliği ile yeni ilaç **Ar-Ge** adımlarını atmak hedeflenmektedir (**DPT, 2006**).

Türkiye de ilaç sektöründe maliyetlerin büyük çoğunluğu kamu tarafından karşılanmaktadır. Türkiye’de ilaç piyasasının cirosundaki meydana gelen büyüme 2019 yılında %31,7 iken 2020 yılında %17,7 olup, toplam ciro 47,9 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Ülkemizde Türkiye’de 40 bin çalışan ilaç sektöründe yer almakta olup uluslararası standartlarda üretim yapan 83 ilaç tesisi vardır.

Türkiye 12 binden fazla ürünle 170’ten fazla ülkeye ihracat gerçekleştirmektedir. Kutu adedinde satışlar incelendiğinde düşüşler meydana gelmiştir. Pandemi döneminde sağlık hizmetlerinin odak noktası Covid-19 olması, kısıtlamalar ve insanların ertelediği bazı sağlık ihtiyaçları sebebiyle yeni konulan tanılarda ve yazılan reçetelerde azalmaya neden olmuştur. Tüm bu sebeplerden ötürü satılan kutu adedinin satışı %7,0 düşüşle 2,2 milyar kutuya gerilemiştir (<https://turkrating.com/files/uploads/ilac-sektoru-mayis-2021-5902.pdf>).

Ülkemizde genel olarak mevcut durumu değerlendirdiğimizde; Ar-Ge faaliyetlerinin gelişmesi, üretimin dış pazarlar üzerinde planlaması, ihracatın artırılması, dışa bağıllılığının azaltılması, orijinal ilaç üretimine odaklanarak yeni moleküllerin keşfedilmesi, kamunun desteğinin artırılması sonucunda ilaca erişimlerin kolaylaşmasına ve dış ticaret açıklarının kapanmasına katkı sağlanacaktır.

3.2. Dünyada İlaç Sektörünün Mevcut Durumu

Ortalama yaşam süresinin artması, demografik değişiklikler, sağlık hizmetlerine erişimdeki artışlar ve küreselleşme ilaç sektörünün büyümesinde rol oynamıştır (TİTCK, 2018).

İlaç ve biyoteknoloji sektörü, yüksek maliyetli ve uzun süren Ar-Ge çalışmaları içermektedir. Son yıllarda artış gösteren biyoteknolojik ilaçlar, tedavisi mümkün olmayan hastalıkların iyileştirilmesiyle beraber ilaç endüstrisine yön vermektedir. Dünya ilaç sektörü incelendiğinde gelişmiş ülkelerin aktif olarak rol aldığı görülmektedir (KPMG, 2020).

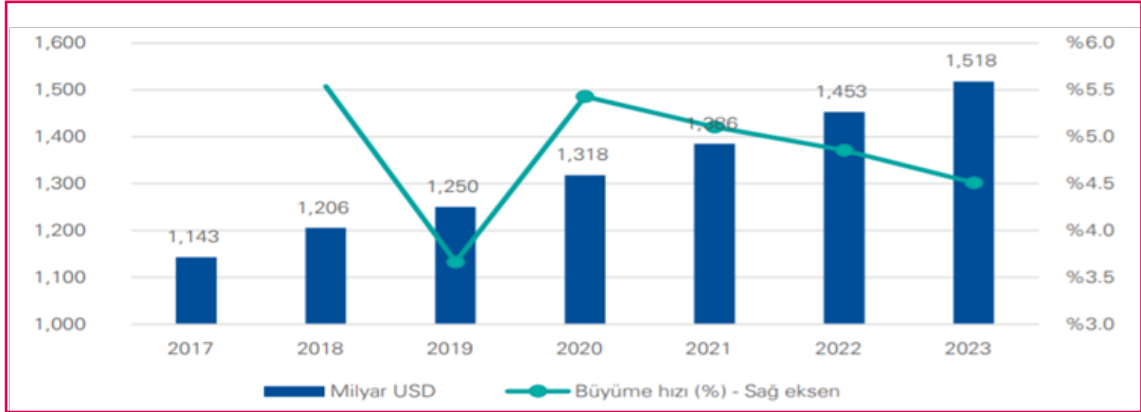
Dünya ilaç ihracatının yarısından fazlasını oluşturan ve önde gelen 5 ülke Almanya, İsviçre, İrlanda, ABD ve Belçika'dır.

Dünyada sektörde çalışan sayısı her geçen artmaktadır fakat yine diğer sektörlerle kıyaslandığında istihdam düşüktür. Dünyadaki ilaç finansmanındaki harcamalar özel sektör ve kamu kuruluşu niteliğindeki özel sağlık sigortaları tarafından karşılanmaktadır.

İlaç sektörünün dünyadaki büyüklüğü 2019 verilerine göre 1,3 trilyon dolar seviyesine ulaşmıştır (KPMG, 2020).

Gelecekte dönemde ise ortalama %4,5 oranında büyüyerek 1,5 trilyon dolar seviyesini aşması tahmin edilmektedir.

Tablo 1: Küresel ilaç pazarı ve büyüme tahminleri

Kaynak: IQVIA Institute - The Global Use of Medicine in 2019 and Outlook to 2023

4. Türkiye’de AR-GE Faaliyetleri

Her sektörde yenilikçi uygulamalar kaydetmek, insanlığın hizmetine her geçen gün yaşam kalitesini arttırmaya yönelik yenilikler sunmak amacıyla yürütülen faaliyetlere Araştırma ve Geliştirme (**Ar-Ge**) faaliyetleri olarak ifade edilir. İlaç sektöründe **Ar-Ge** faaliyetleri, insan sağlığını doğrudan etkileyen sonuçlar doğurmasından dolayı büyük önem taşımaktadır.

Ar-Ge çalışmalarının uzun sürmesi ve yüksek maliyetli olması nedeniyle ilaç sektörü dünya genelinde yapılan toplam Ar-Ge harcamalarında ilk sırada bulunmaktadır. **Ar-Ge** harcamalarının

her geçen gün arttığı, 2018 yılında 175 milyar dolar seviyesinde olduğu hesaplanmış olup 2024 yılında ise 210 milyar dolar seviyesine çıkması tahmin edilmektedir.

Türkiye’de ilaç firmaları **Ar-Ge** faaliyetlerine ayırmış oldukları payları arttırmakta olup birçok alanda inovatif faaliyetler göstererek yeni yatırımlar yapmaya devam etmektedirler. İlaç sektöründe bağımlı olduğumuz ürünlerin ülkemizde üretilebilmesi için **Ar-Ge** alanında gerçekleştirilecek olan çalışmaların artırılması gerekmektedir. **Ar-Ge** alanındaki ilerlemelerle beraber ihracatımız ve ihracatımızın katma değeri artacaktır.

İlaç sektöründe Araştırma ve Geliştirme diğer sektörlerle kıyasla farklı özelliklere sahiptir. Araştırma süreçleri olarak temel araştırma ve klinik araştırmadan bahsedebiliriz.

Temel araştırma sürecinde molekül bulma, var olan moleküllerin yeni kullanım alanlarını bulma ve yan etkisi olan bir ilacın tekrar değerlendirilmesi. Klinik araştırma sürecinde ise insan katılımlı olması ve klinik testlerin yapılması gerekmektedir (**Söğüt, 2006**).

İlaç sektöründe **Ar-Ge** çalışmaları uzun ve maliyetli bir süreçtir. Dünya’da yapılan toplam Ar-Ge harcamalarının sektörel dağılım grafiğinde ilaç ve biyoteknoloji sektörü ilk sıralarda yer almaktadır. İlaç geliştirme süreçlerinde maliyet oldukça yüksek olup ve zaman gerektiren ayrıca riskli bir süreç olması süreci zorlaştırmaktadır. Onaylanarak piyasaya sürülen ilaçlar 5.000-10.000 incelenen molekülün arasından belirlenmektedir. 1980’li yıllarda ilaç geliştirme süreçleri 11 yıl iken 2000’li yıllardan itibaren 15 yıla kadar çıkmaktadır. **Ar-Ge** süreci beş temel adım olarak (**Faz 0, Faz I, Faz II, Faz III, Faz IV**) sıralanmaktadır. Faz süreçleri araştırmanın başlamasından itibaren ruhsatın alınmasıyla pazarlama ve satış stratejilerinin oluşturulmasına kadar uzanan süreci içerisine dahil etmektedir.

İlaç sektöründe Türkiye’deki Ar-Ge faaliyetleri ilaç firmaları olarak şu şekilde değerlendirilmektedir.

Türkiye’de yapılan Ar-Ge çalışmalarında yalnızca jenerik ve eşdeğer ilaca yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Biyoteknolojik ürünlerde yurtdışına bağımlılık devam etmektedir. Devlet tarafından verilen Ar-Ge teşvikleri sürece olumlu olarak yansımakta olup ancak yeni molekül geliştirmek için yeterli olmamaktadır. Biyoteknoloji alanında kalifiye eleman istihdam etmek zordur. Konvansiyonel ilaçların çoğu Türkiye’de üretilmektedir. Türkiye’de Uluslararası ilaç firmaları tarafından sadece klinik araştırmalar yapılmaktadır (**Kayserili ve Kıyak, 2019**).

5. Türkiye’de İlaç Sektöründe Regülasyon

İlaç sektörü yoğun regülasyonların hüküm sürdüğü bir yapıya sahiptir. İlaç sektörüne yön veren regülasyon çalışmaları yalnızca güven, kalite ve ilaçlara erişimi kolaylaştırmak için değil tüketimin aşırı yapılmaması ve harcamaların düzenlenmesine de katkı sağlamaktadır.

Türkiye’de de ilaç sektörünün üretim kısmında özel sektör, ilaçların kullanımı ve satın alınması konumunda ise kamu kurumları yer almaktadır (**Top ve Tarcan, 2004**). Türkiye’de 2003-2013 yılları arasında uygulanmaya Sağlıkta Dönüşüm ve Sosyal Güvenlik Reformu Projesi (**SDSGRP**)’nde Sağlık Bakanlığı tarafında ilk dikkat çeken ilaç harcamalarının sağlık harcamaları içerisindeki payının fazlalığı olmuştur. Bu sebeple 14 Şubat 2004 tarihinde referans fiyat uygulaması yürürlüğe girmiştir. 6 Mart 1995 tarihinde Avrupa ülkelerinin yaptığı ve ülkemizin de katıldığı toplantıda 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren Türkiye Gümrük Birliğine girmesi ön görülmüştür. Bununla beraber ülkemizin ekonomik, siyasal, kültürel, hukuki ve sosyal yapısında önemli gelişmeler olmuş ve Gümrük Birliği’nin Türk ilaç sektörü üzerine etkileri ruhsatlandırma, fiyatlandırma ve patent konularında ortaya çıkmıştır. (**Acer ve Şahin, 1995**). Türkiye’de referans fiyatlandırma sistemi

uygulanmaktadır. Türkiye’de ilaç fiyatları; 30.06.2007 tarihli ve 2007/12325 sayılı Beşeri İlaçların Fiyatlandırılmasına Dair Karar hükümleri gereğince belirlenmektedir. Üretim aşamasından sonra patent başvurusu yapılmış ilacın sağlık sektörüne sunulması için önce ruhsatının alınması gerekmektedir. Türkiye’de ruhsatlandırma çalışmaları Avrupa Birliği mevzuatına göre hazırlanmış olan 19.01.2005 tarihinde yürürlüğe giren Beşeri Tıbbi Ürünler Ruhsatlandırma Yönetmeliği hükümlerine göre yapılmaktadır (**T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2020**).

Türkiye, ilaç sektöründe sahip olduğu alt yapıya dünya ile rekabet edebilecek bir aşamada değildir. Dolayısıyla karar vericiler ülkemizin pazar payındaki değerini arttırmaya yönelik faaliyetler ve politikalar düzenlemelidir.

Kaynakça

Kayserili, A. ve Kıyak, M. (2019). İlaç Sektöründe Ar-Ge Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi. Journal of Faculty of Pharmacy of Ankara University, 43(3), 239-258.

Soner, M. E. T. E., & Zeynep, Ü. N. A. L. (2017). Kapadokya bölgesi il merkezlerinde yaşayanların ilaç kullanım alışkanlıklarının belirlenmesi. Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi, 6(2), 661-680.

Demirci, A. E. (2015). İşletmelerin Yenilik Faaliyetlerinde Şirketiçi Girişimciliğin Temel Faktör Olarak İncelenmesi: Türkiye Ve Polonya’Da Faaliyet Gösteren Büyük Ölçekli Kimya-İlaç Sektörü İşletmelerinde Karşılaştırmalı Durum Değerlendirmesi (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey))

Kerman, A. (2015). Türkiye İlaç Piyasası’nda Fiyat Oluşumunun Ekonomik Analizi (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).

Söğüt, O. (2006). Türk ilaç sanayi Ar-Ge çalışmalarında finans sorunları (Master’s thesis, Uludağ Üniversitesi)

Öztek, Z., Toprak, O., Çirakoğlu, B., Kanpolat, Y., Savaş, A., & Tekneci, P. D. (2003). Teknoloji öngörüsü projesi sağlık ve ilaç paneli sonuç raporu. Tübitak vizyon, 2023.

Atasever, M. (2019). “İlaç Sektörünün Makro Değerlendirmesi”, Satın Alma Dergisi, cilt 7, sayı: 3, ss.45-51.

Kreling, D.H. (2009). The Market for Pharmaceuticals: The Big Picture. Thomas R. Fulda ve, Albert I. Wertheimer (der.) Handbook of Pharmaceutical Public Policy içinde, Informa Healthcare 43-65.

DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). “İlaç Sanayi Özel ihtisas Komisyonu Raporu”, (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Raporu, Ankara 2001), DPT: 2540 . ÖİK: 556

Tıraş, H. H. (2020). Türkiye’de ilaç sektörünün gelişimi; bir durum değerlendirmesi. Journal of Economics and Research, 1(1), 42-59.

TİTCK (Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu), (2018). “2018-2022 Stratejik Plan”, T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu.

T.C. Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı, 2020, İlaç Sektörü Raporu, Sanayi Ve Verimlilik Genel Müdürlüğü.

Acer, Murat, Bahri Şahin. “Gümrük Birliği ve Türk İlaç Endüstrisi”, Liberal Bakış, (1997)

OKUL SOSYAL HİZMETİNDE DANIŞMA (KONSÜLTASYON)

Meral ŞENER*

Giriş

Danışma (**konsültasyon**) kavramı birden fazla anlama sahiptir. Örneğin bir doktorun bir hastaya hastalığı hakkında profesyonel tavsiyelerde bulunması ile bir uzmanın diğer bir uzmana işiyle ilgili yaşadığı bazı sorunlarla ve yönlerle ilgili profesyonel yardımda bulunması danışma anlamına gelmektedir. Bu anlamların ortak noktası bir uzmanın mesleki faaliyeti anlamına gelmektedir (**Mathew, 1983**). Türk Dil Kurumu (2022) danışmayı “**danışmak işi, istişare, müzakere**” gibi kavramlarla açıklarken Sabatino (2009) bu kavramı “**psikolojik, sosyal, kültürel, organizasyonel ve fiziksel konularla ilgili karmaşık iş sorunlarıyla başa çıkmada diğerlerinin daha etkili olmalarına yardımcı olan dolaylı bir müdahale yöntemi**” olarak tanımlamaktadır.

Danışma kavramı geniş çapta tartışılmış olsa da tam manasıyla anlaşılabilmiş değildir ve danışmanın ne olduğu, kimler tarafından gerçekleştirilebildiği, neleri hedeflemesi gerektiği ve bu yolla çözülebilecek sorunların neler olabileceği gibi konularda belirsizlik hâkimdir. Tüm bunlara rağmen birçok meslek bugünlerde danışma ile yakından ilgili olup onu bir uzmanlık alanı olarak görmektedirler (**Goldmeier ve Mannino, 1986**).

Sosyal hizmetin bir alt dalı olan okul sosyal hizmeti mesleği için de danışmanın oldukça önemli olduğunu söylemek mümkündür. Ancak özellikle okul sosyal hizmeti için danışma kavramının öneminin yeterince anlaşılmadığı ifade edilebilir. Buradan hareketle bu çalışmada okul sosyal hizmetinde danışmanın yeri ve öneminin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Okul Sosyal Hizmetinde Danışma

Okul sosyal hizmet uzmanlarının günlük yaşamlarının olmazsa olmazı olan danışma, okul sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirdiği işle bir sorun yaşayan ve bu sorunla ilgili yardım talep eden

Sosyal Hizmet Uzmanı, meral_senerr@hotmail.com

öğretmenler, okul yöneticileri, psikolog, hemşire, danışman, ebeveynler ve diğer okul sosyal hizmet uzmanları ile gerçekleştirdiği karşılıklı bir etkileşimdir. Okul sosyal hizmet uzmanlarının mevcut veya potansiyel sorunların belirlenmesi ve çözüme kavuşturulması için okul personellerine yardımcı olmak için hazır olduğu bu etkileşim sınırlı bir zamanda gerçekleştirilmekte ve gönüllülük esasına dayanmaktadır. Okul sosyal hizmetinde danışma aynı zamanda danışmanın öğrettiği kadar danışanından birçok şey öğrenebildiği çift yönlü bir süreçtir (**Zischka ve Fox, 1985**).

Okul sosyal hizmetinde danışmanın ilk kullanımı, 20.yüzyılın hemen başlarında “**ziyaretçi öğretmenler**” uygulamasıyla gerçekleşmiştir ki ziyaretçi öğretmenler uygulaması, okul sosyal hizmeti mesleğinin ilk uygulamalarındandır. Ziyaretçi öğretmenler bu dönemde müfredat geliştirme, organizasyonel sorunlar ve öğretim yöntemleri gibi konularda okul personellerine ve öğretmenlere danışman olarak hizmet vermişlerdir. 1920’li yıllarda çocuk suçluluğu sorunlarına müdahale edilebilmesi amacıyla Çocuk Rehberlik Kliniklerinin kurulması ile sosyal hizmet uzmanları okullarda öğretmenlerle birlikte çalışıp onlara danışmanlık yapmışlardır. Ancak daha sonra okul sosyal hizmet uzmanlarının ilgisi çocukların bireysel sorunlarına müdahalelerde bulunmaya yönelince danışma rolü yalnızca öğrenci ihtiyaçlarının öğretmenlere açıklamakla sınırlı kalmıştır. 1963 yılında yürürlüğe konulan “**Toplum Ruh Sağlığı Merkezi Yasası**” ile danışma yeniden önem kazanmış ve okullar, danışma için önemli bir hedef haline gelmiştir. Bununla birlikte çocukların kişisel özel ihtiyaçlarına yönelik danışma, artık okul sosyal hizmet uzmanlarının uygulamalarının bir parçası haline gelmiştir (**Zischka ve Fox, 1985; Goldmeier ve Mannino, 1986; Duman ve diğerleri, 2014**).

Danışma (konsültasyon), okul sosyal hizmet uzmanlarının önemli görevlerinden biridir ve giderek daha önemli hale gelmektedir. Danışmanın okul sosyal hizmeti mesleğinin etik standartlarında da “**okul sosyal hizmet uzmanları, öğrencilerin eğitim deneyimlerini etkileyen ev, okul ve toplumdaki faktörlerin anlaşılmasını kolaylaştırmak için liderler ve danışmanlar olarak da hizmet edecektir.**” ifadesi ile vurgulandığı görülmektedir (**Dupper, 2003; Özbesler ve Duyan, 2009; NASW, 2012**).

Birçok sebepten dolayı okullarda okul sosyal hizmet uzmanlarının danışmanlığı talep edilebilir. Özellikle öğretmenler bilgi/ beceri eksikliği, yasalar ile toplum kaynakları konusunda bilgilendirilme/ yönlendirilme ihtiyacı, desteklenme isteği, özel ilgiye ihtiyaç duyan ve sorumluluklarını gerçekleştirmeyen öğrencilerle ilgilenmekten bunalma, sınıf ortamında meydana gelen davranış sorunlarının nedenini anlayamama ve sorunlarla başa çıkmada profesyonel davranamama gibi konularda okul sosyal hizmet uzmanlarının danışmanlığına ihtiyaç duyabilirler. Okul sosyal hizmet uzmanları bu ihtiyaçlara ve bu ihtiyaçların yanında geleneksel öğretim ve davranışsal yönetim yöntemlerinde yeterli başarıyı gösteremeyen ve/veya öğrenme sorunları ile davranış bozukluklarına ya da bunların her ikisine de sahip olan öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak öğretmenlere danışmanlık yaparak yardımcı olur ve destekte bulunur. Ayrıca sınıfta yaşanan sorunlar nedeniyle öğretmenlerin etkili iletişim olmadan sınıfı yönetmesi, çalışmalarını tekrar etmesi, öğrencilere karşı inanç ve tutumlar geliştirmesi gibi gerçekleştirebilecekleri zararlı davranışların ve tutumların farkına varmasına yardımcı olur. Okul sosyal hizmet uzmanlarının tüm bunları gerçekleştirebilmesi yani okuldaki bütün profesyonellerin kendisine danışabilmesi için okulda ulaşılabilir konumda olması gerekmektedir (**Dupper, 2003; Teasley ve Richard, 2017**).

Danışma, resmi ve yazılı talep ile olabildiği gibi günlük etkileşimlerin getirisi olarak gayri resmi olarak da gerçekleştirilebilir. Çoğu zaman okul sosyal hizmet uzmanları okul personelleri ve ebeveynlerle sohbet ederek henüz bir müdahaleye başlamadan veya iş birliği geliştirmeden bu bireylere fikir verir ve rehberlik sağlar. Eğer öğrenci veya grup için belli bir amaca yönelik olarak bireylerle ve kuruluşlarla birlikte çalışırsa bu, bir iş birliğine dönüşür (**Teasley ve Richard, 2017**).

Ki danışmanlık konusunda okul sosyal hizmet uzmanları için ilk zorluk okuldaki profesyoneller,

aileler ve toplum üyeleri ile işbirlikçi ilişkiler kurmaktır. Okul sosyal hizmet uzmanının tek başına çabası öğrenci sorunların çözümünde öğretmenler ve okul yöneticileri tarafından yeterli görünse de işbirliği, sadece okul sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştireceklerinden daha etkili olacaktır. Bu nedenle danışma çerçevesinde okul sosyal hizmet uzmanları, okul ortamındaki bütün bireylerle işbirliği yapabilir ve onları destekleyebilir (*Evans, Walke ve Massat, 2022*).

Ancak okul sosyal hizmet uzmanlarının bir danışma ilişkisine girmeden evvel öğretmenleri ve okul yöneticilerini danışmanlık konusunda kapsamlı olarak bilgilendirmesi ve onlarda bir anlayış geliştirmesi gereklidir (*Dupper, 2003*).

Danışma, işbirliği ile birleştiğinde okul sosyal hizmet uzmanlarının daha fazla zaman harcamasını gerektirse de sonuç açısından bakıldığında verimli ve etkili uygulama için oldukça önemlidir. Danışma ve işbirliği, okul personelleri arasında saygı ve anlayışın yaratılmasına katkıda bulunur ve hizmetlerin önündeki engellerin azaltılmasını sağlayarak olumlu değişimi kolaylaştırır ve okul personellerinin verimliliğini artırır (*Teasley ve Richard, 2017*).

Danışma, birçok modele sahiptir. Sabatino'nun (2009; 2014), Gallessich'in (1982) öne sürdüğü danışma modellerini çerçeve alıp bunları okul sosyal hizmetine uyarladığı danışmanlık modelleri, “**örgütsel (organizasyonel) danışmanlık**”, “**program danışmanlığı**”, “**eğitim-öğretim danışmanlığı**”, “**ruh/ akıl sağlığı danışmanlığı**”, “**davranış danışmanlığı**” ve “**klinik danışmanlık**” tır. Bu danışma modelleri şu şekilde açıklanabilir (*Sabatino, 2009; Blome, 2014; Early, 2014; Mayer, 2014; Sabatino, 2014*):

- **Örgütsel (Organizasyonel) danışmanlık:** Genel sistemler teorisine dayanan örgütsel (organizasyonel) danışmanlığın amacı motivasyonu, morali veya üretkenliği geliştirerek okulun etkinliğini artırmaktır. Bu danışma türünde değişim, yapılara ve süreçlere yöneliktir. Örgütsel danışmada danışma hizmetleri aracılığıyla kurumsal sorunların çözümü için gerekli bilgi ve becerilere sahip olan okul sosyal hizmet uzmanları, okul süreçleri ve yapılarının okulu ve toplumu etkileyen misyon, vizyon, değerler, yetkiler, kaynaklar, planlar ve işbirliklerini destekleme/engelleme şekli hakkında geri bildirim sağlar.
- **Program danışmanlığı:** Program danışmanlığı, genel sistemler teorisine dayanır. Çeşitli nedenlerle aldıkları eğitimden faydalanamayan öğrencilerin özel ihtiyaçlarını karşılanmasını amaçlar. Öğrencilerin başarıları ve ihtiyaçları için okulda gerçekleştirilen programların etkililiğini ele alır ve daha etkili yaklaşımların olup olmadığını inceler. Bu inceleme sonucu programın devam ettirilmesi, değiştirilmesi ya da kaldırılmasının gerekip gerekmediğinin belirlenmesine yardımcı olur. Bu danışma türünde değişim politikalar ve hizmetlere yöneliktir. Okul sosyal hizmet danışmanları, başarılarla ilgili olumlu geri bildirimler veya tasarım, uygulama veya değerlendirmedeki hataları işaret eden olumsuz geri bildirimler yoluyla politika veya program geliştirmeyi hızlandırabilir.
- **Eğitim-öğretim danışmanlığı:** Genel sistemler teorisine dayanan eğitim-öğretim danışmanlığı işle ilgili ihtiyaç duyulan bilgi, teknoloji ve kaynakları ileterek danışanların bilgi-beceri düzeyini, sosyal sermayelerini ve yöntemler, teknoloji ve teknolojik alet/aygıtlarla ilgili teknik becerilerini artırmayı amaçlar. Bu danışmanlık türünde değişim, okul personellerinin bilgilendirilmesi, koordine edilmesi ve hazırlanmasına yöneliktir. Okul sosyal hizmet uzmanları bilgi sağlar, danışanların bu bilgi ile endişeleri arasındaki bağlantıyı görmelerine yardımcı olur ve en iyi uygulamaları geliştirmelerini sağlar. Personel geliştirme ve hizmet içi eğitim yoluyla öğrenme fırsatlarını kolaylaştırmak, okul personelinin, özellikle kanıta dayalı uygulamalar konusunda mesleki yeterliliklerini artırmalarına yardımcı olur.
- **Ruh/Akıl sağlığı danışmanlığı:** Psikolojik, öğrenme ve sistem teorileri ile çeşitli insan davranış teorilerine dayanan ruh/ akıl sağlığı danışmanlığının amacı kısa vadede öğrenme-öğretme

sürecinin sosyal ve duygusal bileşenlerini güçlendirmek, uzun vadede ise hem danışmanların hem de danışanların menfaatlerini desteklemek amacıyla ruh sağlığı ilkelerinin ve sürecinin aşılmasıdır. Bu danışmanlık türü, sorunların bilgi, beceri veya güven eksikliği ile danışanın problem çözme yeteneğini olumsuz etkileyen kişisel duygusal sorunlardan kaynaklandığını varsayar ve buradan hareketle eğitim ve duygusal destek uygulama yöntemlerini kullanarak danışanın iş performansı ile stresli çalışma koşullarıyla başa çıkma kapasitesini geliştirmeyi hedefler. Bu danışmanlık türünde değişim, öğrencilerle çalışmanın zorluklarına yöneliktir. Ruh/ akıl sağlığı danışmanlığında okul sosyal hizmet uzmanları bilgi sağlar, yeni yaklaşımları tartışır, öz-yeterliliği destekler ve danışanların yoğun bir durumda profesyonel tarafsızlıklarını yeniden kazanmalarına yardımcı olur.

- **Davranış danışmanlığı:** Davranış teorisine dayanan davranış danışmanlığı okul genelinde, sınıf içinde ve öğrencilerin kendisinde istenen davranışları artırmayı/ istenmeyen davranışları azaltmayı amaçlar. Bir diğer amacı okul personellerinin öğrencilerin öğrenme becerisini, sınıfların destekleyici öğrenme ortamını sağlama kapasitesini ve okulların okul kültürü geliştirme ve sürdürmesini güçlendirilmesidir. Bu danışmanlık türünde değişim, toplum normlarına uyan davranışları şekillendirmeye yöneliktir. Davranışı değiştirmek veya şekillendirmek için davranışları tanımlamayı, gözlemlemeyi, ölçmeyi ve pekiştirmeyi içerir. Okul sosyal hizmet uzmanları davranışın işlevini anlamak için işlevsel davranışsal değerlendirmeleri kullanarak evrensel, hedefli ve bireysel olumlu davranışsal destek müdahaleleri geliştirmek için okul sistemlerine yardımcı olur.
- **Klinik danışmanlık:** İnsan gelişimi teorileri ile insan davranış teorisine dayanan klinik danışmanlık, sorunların çözümünü sağlayabilecek müdahalelerin değerlendirilmesi ve tavsiye edilmesi yoluyla danışanın eski işlevselliğine kavuşmasını amaçlar. Değişim, psikososyal uzmanlık sağlamaya yöneliktir. Klinik danışmada okul sistemi, bir öğrencinin okulla ilgili sorunu doğru bir şekilde belirleyemediği ve müdahale edemediğinde okul sosyal hizmet uzmanlarının çevrenin kişi üzerindeki etkisini anlamadaki ve sorunun gerçek nedenlerini değerlendirmedeki özel uzmanlığı kullanılarak okul sistemlerinin savunmasız ve risk altındaki öğrencileri daha iyi değerlendirmesi, tespit etmesi ve hizmet sunması sağlanır. Okul sosyal hizmet uzmanı, klinik danışmada güçlendirme yaklaşımı çerçevesinde dayanıklılığı ve koruyucu faktörleri analiz eden değerlendirmelerde bulunur. Okul sosyal hizmetinde klinik danışmanlığın etkili olabilmesi için okul sosyal hizmet uzmanlarının çevresi içinde birey, çevrenin birey üzerindeki etkisi, yaşam döngüsü ile insan gelişimi ve kriz ile travma teorileri hakkında bilgi, beceri ve deneyime sahip olması elzemdir.

Danışma modellerinde hedefler, yapılar, sunulan hizmetler, süreçler ve değişimden yararlananlar birbirinden farklı olsa da danışma modellerinin ortak hedefi okul performansını ve hizmet sunumunu daha iyi hale getirmektir. Benzer şekilde her danışma modelinin ele aldığı sorunlar birbirinden farklı iken hepsinin ele aldığı ortak sorun okul başarısının önündeki engellerdir. Bir danışmada hangi danışma modelinin kullanılacağı birey, grup veya sistem düzeyinde belirlenen problem formüle edildiğinde büyük ölçüde belirlenir. Danışma, yalnızca bu belirlenen danışma modelinde ilerleyemeyebilir. Danışma süreci için seçilen danışma modeli diğer bir danışma modeline/ modellerine yol açabilir veya onların başlatılmasını sağlayabilir (**Sabatino, 2009; Sabatino, 2014**).

Görüldüğü üzere danışma, okul sosyal hizmeti mesleği ve okul sosyal hizmet uzmanları için önemli bir yere sahiptir. Ancak genel olarak sosyal hizmet ve özellikle okul sosyal hizmeti literatürü danışma konusunda teorik ve pratikle ilgili tartışmalardan yoksundur. Hem okul sosyal hizmeti hem de sosyal hizmet alanında danışma ile ilgili gerçekleştirilen yayın sayısının oldukça az olduğu bilinmektedir. Ayrıca sosyal hizmet alanında danışmayı temel alan hiçbir dergi bulunmamaktadır. Eğitim ve psikoloji alanlarında danışma ile ilgili gerçekleştirilen yayın sayısının daha fazla oluşu

ve bu alanlarda danışmayı temel alan dergilerin varlığının sosyal hizmet ve okul sosyal hizmeti alanlarının danışmaya verilen akademik önem konusunda bu alanların gerisinde kaldığını gösterdiği söylenebilir (**Sabatino, 2014**).

Esasen okul sosyal hizmet uzmanları, iş yaşamlarının her gününde bir tür danışma hizmeti sunarlar ancak bu hizmeti nadiren danışma olarak görürler. Bu noktada okul sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirdiği uygulamalar hakkında düşünmesi ve bu uygulamaları danışma modelleri çerçevesinde incelemeleri gerekmektedir. Okul sosyal hizmet uzmanları, sundukları hizmetleri bu hizmetlere en çok uyan danışma modelini en iyi şekilde açıklayarak doğruluğunu artırdığı uygulamalı akademik çalışmalar ile ortaya koyabilir. Böylece okullarda okul sosyal hizmeti danışmanlığının mevcut olduğu daha iyi ifade edilebilir (**Sabatino, 2009; Sabatino, 2014**).

Sonuç

Danışma (konsültasyon), hem sosyal hizmette hem de okul sosyal hizmetinde oldukça önemli yere sahiptir. Özellikle okul sosyal hizmeti için danışma, mesleğin ilk yıllarından itibaren gerçekleştirilen bir uygulamadır ve halen okul sosyal hizmet uzmanlarının önemli görevlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ayrıca okul sosyal hizmet uzmanları danışmanın her bir modelinde çeşitli görevleri yerine getirmektedir. Buna rağmen hem danışma hem de okul sosyal hizmeti literatüründe okul sosyal hizmeti ve danışma konusunda gerçekleştirilen çalışmalar, diğer bilim dallarına kıyasla oldukça azdır. Bu noktada okul sosyal hizmet uzmanlarının işlerinin günlük bir parçası olan danışma işini önemseyerek bu alanda gerçekleştirdikleri uygulamaları kanıta dayalı uygulama haline getirmesi gerekmektedir. Ayrıca okul sosyal hizmet uzmanlarına danışmanlık konusunda yardımcı olacak rehber kitaplar yayınlanabilir. Literatürde okul sosyal hizmeti ve danışma konusunda yapılan çalışmaların artışı, bu alanda okul sosyal hizmet uzmanlarının edindiği yerin genişlemesini sağlayabilir.

Kaynaklar

Blome, W.W. (2014). Organizational Consultation. C.A. Sabatino, Consultation Theory and Practice: A Handbook for School Social Workers içinde (29-42). NY: Oxford University Press.

Duman, N., Dölek, B.Ö., Gökçeaslan Çiftçi, E., Karakuş, B. ve Aktan, C. (2014). Milli Eğitim Bakanlığı'nda Sosyal Hizmet Mesleği ve Okul Sosyal Hizmetinin Görev ve Sorumlulukları Raporu. Sosyal Hizmet, Okul Sosyal Hizmeti Özel Sayısı, 8-19.

Dupper, D.R. (2003). School Social Work: Skills and Interventions for Effective Practice. Hoboken, NY: John Wiley & Sons Inc.

Early, B.P. (2014). Behavioral Consultation. C.A. Sabatino, Consultation Theory and Practice: A Handbook for School Social Workers içinde (77-99). NY: Oxford University Press.

Evans, L., Walke, K. ve Massat, C.R. (2022). The Role of the Consultant in School Social Work. M.S. Kelly, C.R. Massat ve R. Constable (Ed.), School Social Work: Practice, Policy, and Research (9.baskı) içinde (123-137). NY: Oxford University Press.

Gallessich, J. (1982). The profession and practice of consultation. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.

Goldmeier, J. ve Mannino, F.V. (1986). The Role of Social Work in Consultation. F.V. Mannino, E.J. Trickett, M.F. Shore, M.G. Kidder ve G. Levin (Ed.), Handbook of Mental Health Consultation içinde (175-200). Rockville, MD: National Institute of Mental Health.

Mathew, G. (1983). Consultation in Social Work Practice. The Indian Journal of Social Work, 43(4), 333-350.

Mayer, L.M. (2014). Clinical Consultation. C.A. Sabatino, Consultation Theory and Practice: A Handbook for School Social Workers içinde (100-115). NY: Oxford University Press

NASW [National Association of Social Workers] (2012). NASW Standards for School Social Work Services, https://docs.wixstatic.com/ugd/426a18_a9bc671ba3d54d379163d7e9a541b82b.pdf , Erişim Tarihi: 02.12.2021.

Özbesler, C. ve Duyan, V. (2009). Okul Ortamlarında Sosyal Hizmet. Eğitim ve Bilim, 34(154), 17-25.

Sabatino, C.A. (2009). School Social Work Consultation Models and Response to Intervention: A Perfect Match. Children & Schools, 31(4), 197-206.

Sabatino, C.A. (2014). Consultation Theory and Practice: A Handbook for School Social Workers. NY: Oxford University Press.

Teasley, M. ve Richard, L. (2017). Changing The Paradigm for School Social Work Roles. L. Villarreal Sosa, T. Cox ve M. Alvarez (Ed.), School Social Work: National Perspectives on Practice in Schools içinde (39-54). NY: Oxford University Press.

Türk Dil Kurumu [TDK] (2022). Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 09.01.2022.

Zischka, P.C. ve Fox, R. (1985). Consultation as a Function of School Social Work. Children & Schools, 7(2), 69-79.

E-DEVLET VE ELEKTRONİK İMZA (E-İMZA)

Saltuk Aziz
GÖKALP*

Ülkemizde e-devlet ile ilgili yasal çerçeve 20/04/2006 tarihli ve 26145 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren **“E-Devlet Kapısının Kurulması, İşletilmesi Ve Yönetilmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı”** ile oluşturulmuş ve bu tarihten itibaren kamu hizmetlerinin elektronik ortamdan sunulmasına yönelik gelişmeler hızlı bir şekilde ilerlemeye başlamıştır.

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2021 yılı Ağustos ayında yayınlamış olduğu Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması verilerine göre 2021 yılında hanelerin %92’sinin evden internete erişim imkanına sahip olduğu; geçen yıl ise aynı oranın %90,7 olduğu gözlemlenmiştir.

Yine, bireylerin e-devlet hizmetlerini kullanım amaçları arasında, kamu kurum ya da kuruluşlarına ait web sitelerinden bilgi edinme %55,8 ile ilk sırayı almış; bireylerin %32,3’ünün çevrimiçi form doldurduğunu; %27,7’sinin ise resmi indirdiği belirtilmiştir (TÜİK, 2021).

Bununla birlikte, T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi verilerine göre e-Devlet Kapısının 2021 yılı Haziran ayı itibarıyla 55 milyon kullanıcıya ulaştığı ve 11 Eylül 2020 yılında 50 milyon olan kullanıcı sayısının, bir yıl geçmeden 5 milyon artarak 55 milyon olduğu gözlemlenmiştir (www.cbddo.gov.tr).

E-devletin e-imza ile olan ilişkisi incelendiğinde ise 31/07/2009 tarihli ve 27305 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul Ve Esaslara İlişkin Yönetmeliğin **“Kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunulması”** başlıklı 4. maddesi **“Basılı ortamdaki bilgi ve belgelerin elektronik ortama taşınması ve veri tabanlarının diğer idarelerle paylaşılması esastır. İdare, başvuruların elektronik ortamda da yapılmasına, sürecin başvuru sahibince izlenebilmesine ve sonucun ilgisine elektronik ortamda iletilmesine yönelik tedbirleri alır ve hizmetin e-Devlet Kapısına entegrasyonunu**

*Yönetim Bilimi Uzmanı, Kırıkkale Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora Öğrencisi, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı İLKSAN Genel Müdürlüğü, (saltukazizgokalp@gmail.com)

sağlar” denilmek suretiyle, kamu idarelerinin sunmuş oldukları hizmetlerin elektronik ortamdan yapılarak başvuru sahiplerinin işlemlerinin kolaylaştırılmasının hedeflendiği ifade edilebilir.

Bununla birlikte, 03/09/2016 tarihli ve 29820 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren E-Devlet Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’te güvenli elektronik imza tanımı yapılmış ve 5070 Elektronik İmza Kanununun 4 üncü maddesinde tanımlanan elektronik imzaya atıfta bulunulmuştur. Nitekim www.turkiye.gov.tr adresi üzerinden e-imzası olan bireyler ıslak imza şartı olmaksızın kamuda sunulan belirli hizmetlere erişim sağlayabilmektedir. Aynı yönetmeliğin 2. maddesinde de **“Bu Yönetmelik, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu eki (I), (II), (III) ve (IV) sayılı cetvellerde yer alan genel yönetim kapsamındaki Bakanlıklar, Bakanlıklara bağlı, ilgili ve ilişkili kamu idarelerini, üniversiteleri ve sosyal güvenlik kurumları ile mahalli idareler kapsamında görev, yetki ve sorumlulukları 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu, 10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 22/2/2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile belirlenmiş kamu tüzel kişiliği olan belediyeler ve il özel idarelerini ve bunların kurdukları kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşlarını, hissesinin yüzde elliden fazlası kamuya ait olan şirketler ve özel kanunlarla kurulan diğer kuruluşları kapsar”** denilmek suretiyle e-devlet hizmetlerinin kapsamı belirtilmiş ve e-imzanın geçerliliği ifade edilmiştir.

Ülkemizdeki mevzuatlarda da görüleceği üzere **(5070 sayılı E-imza kanunu, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul Ve Esaslara İlişkin Yönetmelik, E-Devlet Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik)** artık idari ve ekonomik alanlarda yapılacak olan işlemlerin elektronik ortamda yapılabilmesine yönelik birçok ilerleme kaydedilmiştir.

Son olarak 03/02/2021 tarihli ve 31384 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa **“elektronik mühürle”** ilgili yeni bir madde hükmü ilave edilmiş ve bilişim teknolojilerindeki değişim ve gelişime bağlı olarak Kanunun kapsamına elektronik mühür de dahil edilmiştir.

Bu çerçevede; elektronik mühür ve elektronik mühür sahibi tanımlanmış, elektronik mührün işlevi ve niteliği hükme bağlanmış ve elektronik mührün usul ve esasları düzenlenmiştir.

Yine, elektronik mührün hukuki niteliği de açıklığa kavuşturulmuş ve elektronik mührün resmi mühür ile aynı hukuki nitelikte olacağı ve elektronik mührün fiziki olarak kullanılan mühür ile aynı hukuki sonucu doğuracağı belirtilmiştir.

Kaynaklar

www.tuik.gov.tr

www.cbddo.gov.tr

ÜLKEMİZDE AYÇİÇEK ÜRETİMİ ve AYÇİÇEK YAĞI ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Vedat
SADIOĞLU*

Giriş

Dünyada bitkisel yağ üretimi palm yağı başta olmak üzere soya, kolza ve ayçiçeğinden karşılanırken, Türkiye’de büyük oranda ayçiçeğinden karşılanmaktadır.

Türkiye’de, ayçiçeği yağı yemeklik kalitesi yönünden ve ayçiçeği tohumunun içerdiği yüksek orandaki (%22/50) yağ miktarı nedeniyle tüketimi yüksektir.

Türkiye’de bitkisel yağ ihtiyacı, kişi başı tüketim miktarı ve nüfus artışına paralel olarak artış göstermekle birlikte üretim, yağ ihtiyacını karşılayacak düzeyde değildir. Yurt içinde üretilen ayçiçeği ile toplam bitkisel yağ talebinin sadece bir kısmı karşılanabilmektedir. Bu nedenle; giderek artan önemli miktardaki yağ açığı, tohum ve ham yağ ithalatı yoluyla karşılanmakta olup bitkisel yağ sanayi, hammadde yönünden büyük bir kısmı dışa bağımlı durumdadır.

Türkiye, ayçiçeği ekim alanı ve üretim miktarı bakımından, dünyadaki 75 ülke arasında ilk 10 ülkeden biridir. Bununla birlikte ayçiçeği üretimimiz Türkiye bitkisel yağ sanayinin hammadde ihtiyacını karşılayamamaktadır.

Ülkemiz, ayçiçeği ithalatında 165 ülke arasında en fazla ithalat yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Tüketimdeki artış nedeniyle ithalata bağımlılık devam etmektedir.

Ayçiçeği üzerine çalışan kamu, özel sektör, üniversiteler ve meslek kuruluşları ön yargısız, ön şartsız işbirliği içinde ayçiçeği sorununa eğilmelidirler.

Zira ayçiçeği üretimimiz giderek artmaktadır ancak ihtiyacımızı karşılayamamaktadır. Eğer böyle giderse ayçiçek yağı lüks tüketim maddesi olarak raflarda yerini alabilir.

***Araştırmacı Yazar (vsadioglu1960@hotmail.com)**

Resim 1: Ülkemizde üretilen bitkisel yağların %53'ü ayçiçeğinden elde edilmektedir. Türkiye, son 10 yılın ortalamasına göre 1,5 milyon tonluk ayçiçeği üretimi ile son on yıllık ortalaması 36 milyon ton olan dünya ayçiçeği üretiminin % 4'ten fazlasını gerçekleştirmektedir.

Türkiye'de Ayçiçeği Ekimi Ve Ayçiçeği Üretimi

Dünya'da ve Türkiye'de en önemli yağ elde edilen bitkilerinden biri olan ayçiçeği ülkemizde sıklıkla yağlık olarak yetiştirilmektedir. Ayçiçeği yağı da çoğunlukla kullanılan bir yağdır.

Ülkemizde hemen hemen her bölgede yetişen ve tanelerinde yüksek kaliteye sahip yağ içeren ayçiçeği, yağ bitkileri ekim alanında pamuktan sonra ülkemizde ikinci sırada yer almaktadır.

Ülkemizde ayçiçeği yağlık olarak en fazla Trakya-Marmara Bölgesinde %47,2 oranıyla üretilmektedir.

Sırasıyla %29,2 ile Orta Anadolu ile Karadeniz, %8,7 ile Akdeniz Bölgelerinde üretilmektedir. Ülkemizde üretilen ayçiçeği yağları oldukça kaliteli ve verimlidir.

Türkiye'de son 10 yılda ayçiçek ekim alanı 566 bin hektardan %28,7 artışla 729 bin hektara çıkmıştır. Bunda, son yıllarda Trakya Birlik, Çukobirlik, Konya Şeker, Karadeniz Birlik ve Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri'nin ayçiçeği alımına başlaması, ekim alanlarının artmasında etkili olmuştur.

Ayçiçeği üretimi ise 1 milyon 320 bin tondan, %56,6 artarak 2 milyon 67 bin tona çıkmıştır. Dekar başına verim %38 artarak 206 kilogramdan 284 kilograma yükselmiştir.

Dünyada ise 2010-2011 döneminde 32,7 milyon ton olan ayçiçeği üretimi, 2019-2020 döneminde % 67 artarak 54,6 milyon tona çıkmıştır. Ancak kuraklık nedeniyle 2020-2021 döneminde üretim 49,6 milyon tona gerilemiştir.

Harita: 2017 Yılı Türkiye Ayçiçeği Üretim Haritası.(Kaynak: TÜİK)

Türkiye’de Ayçiçeği Ve Ayçiçeği Yağı Tüketimi

Türkiye ayçiçek tüketimi, 2010 yılında 2 milyon 497 bin ton iken 2020 yılına 3 milyon 466 bin tona ulaşarak %39 artmıştır. Yeterlilik oranı 2010 yılında %52,4 iken, 2019/2020 döneminde %60,1 olmuştur. Üretilen ayçiçeğinin, 1 milyon 900 bin tonu yağlık, 167 bin tonu ise çerezlik olarak kullanılır. Ayçiçeği bir yandan sıvı yağ tüketiminin lokomotif, diğer yandan yem sektörünün önemli bir hammaddesidir. Tohumları %22/50 oranında yağ içeren ayçiçeği, günümüzde sıvı yağ tüketimimizin %76’sını karşılar duruma gelmiştir.

Ayçiçeği, çerezlik olarak da tüketilir. Toplam ayçiçeği üretimimizin %8,4’ü çerezliktir. Ayçiçeğinin, fındık gibi diğer kabuklu ürünlere göre protein oranı yüksektir. Ülkemizde üretilen yağlı tohumlu bitkiler içerisinde ayçiçeği, toplam yağlı tohumlu üretiminden %53 pay almaktadır. Halkımızın genel olarak bitkisel yağ olarak ayçiçeğini tercih etmesi ve ekim nöbetinde temel bitki olması önemini daha da artırmaktadır. Türkiye’de gerek hızlı nüfus artışı ve gerekse kişi başına artan tüketim sonucu bitkisel yağ tüketiminde sürekli bir artış gözlenmekte ve yağ üretimi, tüketimi karşılayamamaktadır. Bu nedenle giderek artan yağ açığını karşılamak için ithalat yoluna gidilmektedir.

Türkiye’nin Ayçiçek İthalatı Ve Ayçiçek Yağı İhracatı

İthalat, geçmiş yıllarda çoğunlukla ayçiçeği yağı şeklinde yapılırken son yıllarda ürün ithalatı olarak yapılır olmuştur. 2015-2020 yılları arasında ayçiçeği ithalat miktarı 3,4 kat artmıştır. 2015 yılında 340 bin ton olan ayçiçeği ithalatı 2020 yılında 1 milyon 145 bin tona yükselmiştir.

Resim 2: Ayçiçeği yağının sağlık yararları arasında kalp sağlığını iyileştirme, enerjiyi artırma, bağışıklık sistemini güçlendirme, cilt sağlığını iyileştirme, kanseri önleme, kolesterolü düşürme, astıma karşı koruma ve iltihabı azaltma özelliği bulunur.

Dış ticaretimizde ham ayçiçeği yağı buğdaydan sonra en çok ithal edilen 2.ürün olmuştur. Soya fasulyesi ise en çok ithal edilen 3.üründür. Son 6 yılda ülkemizin sadece ayçiçeği ürünü değil, yağ ithalatı da artmıştır. Nitekim yağ ithalatı 2015 yılında 798 bin ton iken, 2018 yılında 498 bin tona gerilemesine rağmen 2020 yılında 805 bin tona yükselmiştir. 2021 yılında ise ayçiçek yağı ithalatının %96,4'ü ham yağ olarak yapılmıştır. İthalata 2020 yılında ürün, yağ ve küspe olmak üzere Toplam 1,5 milyar dolar ödenmiştir. İthalattaki artış trendi 2021 yılı başından beri devam etmektedir. 2021 yılının ilk 3 ayında önceki yılın aynı ayına göre ithalatı değer olarak en çok artan sektörler bitkisel yağ sektörü, 286 milyon dolar artış ile 1.sırada yer almıştır.

Ayrıca 2021 yılındaki ayçiçeği ithalatında sıfır gümrük vergisi uzatılmış ve karar Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Buna göre, daha önce uygulamaya konulan ayçiçeği yağı ithalatındaki sıfır gümrük vergisinde uzatmaya gidilmiştir. Sıfır gümrük vergisi uygulaması, ayçiçeği yağı için 1 Temmuz 2022'ye kadar uzatılmıştır.

Rafine ayçiçeği yağı ise 2020 yılı içerisinde ihraç edilen ürünler içinde, buğday unu ve fındıktan sonra en çok ihraç edilen 3.ürün olmuştur.

Maliyetler, Destekler, Politikalar, Öneriler

Ayçiçeğinde piyasa fiyatlarının oluşmasında da etkili olan Trakya Birlik, 15 Eylül 2020 tarihinde fiyatı kilogram başına 3,85 TL olarak güncellemiştir. Ancak Trakya Birlik, 2021 yılında %40 yağ oranı için ayçiçek alım fiyatını kilo başına 5,4 TL olarak açıklamıştır.

2021 yılında Çukobirlik, ayçiçeği alım fiyatını kilo başına 5,1 TL, Konya Şeker ise %44 yağ oranı için ayçiçeği alım fiyatını kilo başına 5,368 TL olarak açıklamıştır.

Ayçiçeği alım fiyatları buğday paritesi 2'nin altına düşmemelidir. Artan girdi maliyetleri, ithalat

fiyatları, enflasyon oranı ve üretici kar marjı dikkate alınmalıdır. Sulamaya yönelik teşvikler artırılmalı, sulama ücretleri ve sulamada kullanılan elektrik makul bir seviyeye çekilmelidir.

Ülkemizin bitkisel yağ tüketimine göre üretim politikaları geliştirilmelidir. Halkımızın yağ tüketim alışkanlıkları ayçiçeği yağının dışındaki yağlara (zeytinyağı, fındık yağı, soya yağı, kanola yağı, susam yağı, vb.) yönlendirilmelidir. Çiftçimizin ayçiçeği ekimi teşvik edilmeli, bir karış toprağı bile boş bırakılmamalıdır. İthalata harcanan milyarlarca liranın çok daha az bir bölümü, akılcı politikalarla ve desteklerle ayçiçeği üreticisine aktarılmalıdır. Destekleme politikaları artarak devam etmeli, ayçiçeği 'prim desteğı' kapsamı artırılmalıdır. Ayçiçeği prim desteğı sürekli olmalı ve ayçiçeği üreticisinin alın terinin karşılığını alması sağlanmalıdır.

Yağlık ayçiçeğı üretimi (bin ton)			
Ülke	2019/ 2020	2020/ 2021	2021* 2022
Ukrayna	16.500	14.100	17.500
Rusya	15.305	13.269	15.500
Arjantin	3.235	2.900	3.400
Türkiye	1.750	1.560	1.800
AB	9.442	8.850	10.000
Diğerleri	8.552	8.867	8.737
TOPLAM	54.754	49.546	56.937
*:Tahmini			

Tablo: Dünyada 2020-2021 sezonunda 49,5 milyon ton seviyesindeki üretimin 2021-2022 sezonunda 56,9 milyon ton olması bekleniyor. Bazı kuruluşlar üretimin 60 milyon ton olabileceğini tahmin ediyor. Özellikle Rusya, Ukrayna gibi büyük üretici ülkelerde üretimde ciddi artışlar var. Aynı dönemde Türkiye'nin yağlık ayçiçeğı üretiminin 1 milyon 560 bin tondan 1 milyon 800 bin tona çıkacağını tahmin ediyor.(Kaynak:dunya.com sitesi)

Sonuç

Türkiye'de ayçiçeğı yağı tüketimi yıllık yaklaşık olarak 900 bin tondur. Ancak ülke mahsulünden elde edilen ayçiçeğı yağı ise yıllık yaklaşık olarak 400-450 bin ton kadardır. Ortaya çıkan bu açık ithalat ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle ayçiçeğı, ülkemizin önemli ithal kalemlerinden

biridir ve Türkiye, Avrupa Birliği'nden sonra en büyük ithalatçı ülke konumundadır. Kovid-19 salgını nedeniyle ihracatçı ülkelerin (Rusya, Ukrayna, Romanya, Moldova) ihracat kısıtlamalarını ve yasaklamalarını uygulamaya başlamaları büyük risk oluşturmaktadır.

Türkiye'de Ayçiçeği tohumu ithalatındaki %27 olan gümrük vergisi oranı yapılan mevzuat düzenlemesi ile 31 Mayıs 2020 tarihine kadar %9, 1 - 30 Haziran 2020 tarihleri arasında % 13 olarak uygulanmıştır. 2021 yılında ise ayçiçeği ithalatında sıfır gümrük vergisi uygulanması kararlaştırılmıştır. 2004-2015 yılları arası dalgalanmalar ve trend dikkate alınarak yapılan tahminlere göre; Türkiye'de 2030 yılında yağlık ayçiçeği üretim miktarının 2,3 milyon ton, ayçiçeği tüketim miktarının 3,6 milyon ton, ayçiçeği ithalatının ise ortalama 1,1 milyon ton seviyesine yükseleceği tahmin edilmektedir. Aynı araştırmada, ayçiçeği fiyatlarındaki 1 kuruşluk artışın ayçiçeği üretimini ortalama 3,177 ton artırırken, prim ödemesindeki aynı artışın üretimi ortalama 31,771 ton artıracığı hesaplanmıştır. Dolayısıyla; ayçiçeği üretimini destekleyici politikaların, genel olarak ayçiçeği çiftçilerinin üretim maliyetlerini düşürerek daha etkin bir üretim yapılmasına da olanak sağlayacağı tahmin edilmektedir.

Resim 3: Ayçiçeği ekimi yıllık 700-800 mm, yetiştirme evresinde ise 350-400 mm ortalama yağış alan alanlarda yapılabilir. Daha düşük yağış alan bölgelerde ise su desteği ile ayçiçeği yetiştirilebilmektedir. Ayçiçeği üretimi tohumdan hasada kadar emek gerektirir.

Kaynakça

- Gedikoğlu, H. Ayçiçeği neden stratejik ürün olmalı? Yağlı Tohumlu Bitkiler Konferansı, 14 Eylül 2017, İstanbul.
- 'Ziraat Odaları' Gazetesi, TZOB Aylık Yayını, Sayı:153, Tarih: Eylül 2021, Ankara.
- 'İstanbul Ticaret' gazetesi, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Sayı:3192, Tarih:7 Ocak 2022, İstanbul.

- <https://www.tarimorman.gov.tr/BUGEM/Belgeler>(Erişim Tarihi:12.01.2022).
- <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler>(Erişim Tarihi:12.01.2022).
- <https://www.milliyet.com.tr/egitim/haritalar/turkiye-aycicegi-uretim-haritasi>(Erişim Tarihi:12.01.2022).
- <http://cografyaharita.com/turkiye-tarim-haritalari1.html>(Erişim Tarihi:12.01.2022).
- <https://t24.com.tr/haber/aycicegi-yagi-en-cok-ithal-edilen-urunler-arasinda>(Erişim Tarihi:12.01.2022).
- <https://ticaret.gov.tr/data>(Erişim Tarihi:12.01.2022).
- <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Bitkisel-Uretim-Istatistikleri-2020>(Erişim Tarihi:12.01.2022).
- <https://www.tgdf.org.tr/turkiye-gida-ve-icecek-sektorleri-dis-ticaret-verileri>(Erişim Tarihi:13.01.2022).
- <https://www.trakyabirlik.com.tr/tr/urunlerimiz/urun-detay/Biryag-Aycicek-Yagi>(Erişim Tarihi:13.01.2022).
- <http://www.tmmob.org.tr/icerik/zmo-ithalatci-politikalara-devamyaglik-aycicegi-tohumu-ithalatinda-gumruk>(Erişim Tarihi:13.01.2022).
- <https://www.dunya.com/kose-yazisi/aycicegi-uretim-artti>(Erişim Tarihi:13.01.2022).
- <https://ticaret.gov.tr/istatistikler/veri-bultenleri>(Erişim Tarihi:13.01.2022).
- <https://www.koska.com.tr/blog/2017/mart/aycicek-yagi-vucudunuzu-nasil-etkiliyor>(Erişim tarihi:31.01.2022).

KARACAOĞLAN: DOĞAYA, GÜZELE VURGUN ŞAİRİMİZ

**Emrullah
GÜNEY***

Çukurova bayramlığın giyerken,
Çıplaklığın üzerinden soyarken,
Şubat ayı kış yelini kovarken
Cennet dense sana yakışır, dağlar !

Ağacınız yapraklarla donanır,
Taşlarınız bir birliğe inanır.
Hep çiçekler bağrınızda güverir,
Pınarınız çağlar, akışır, dağlar !

Balkanlarda Sancak Bölgemizden Uygur diyarına; Kırım'dan Dimeşk'e ; Evlad-ı Fatihan diyarından Hazar Denizi kıyılarına; Azerbaycan'ın odlı toprağına Türkçemizin güzelliğini yüzyıllardır yaşatan soylu ozan Karacaoğlan...Türkmen aşıkları geleneğinin en önemli temsilcisi halk şairi...Sevgi ve doğa...Güzeller öğmecisi ve doğa aşkı...Ayrılık, gurbet, sıla özlemi. En çok tutgun olduğu Elif ve Zeynep...

Güzelin yanağı ayın tekeri,
Ağzı oğul balı, Firenk şekerı,
Omuzlar aşağı, gerdan yukarı;
Ak elleri topak olur güzelin.

**emrullahguney@gmail.com*

Nasıl medh edeyim şöyle güzeli,
Elinde bergüzar gül ile oynar,
Elma yanak, kiraz dudak, diş sedef,
İspir ela gözler mil ile oynar.

Söyleyişi canlı, dili arık...Aşık edebiyatına yepyeni bir söyleyiş biçimi getirmiş. Çağdaşı şairler arapça-farsça divan eserlerini Osmanlı Sarayı'na, konaklara sunup kese kese altınla nemalanırken O, dağlarda, yaylalarda özgür yaşamış, güzele, güzelliğe vurgun şiirlerini türküleştirmiş. Düştür uzak, somuta yönelik bir anlayışla kurduğu yapının kaynağını, ait olduğu göçer-konar Oğuzlu Türkmen halkının geleneklerine, göreneklerine ve yurt edindikleri doğaya dayandırmış...Şiirlerinde pek az kullandığı arapça, farsça söz ve tamlamaları halkın ağızında yaşayan biçimleriyle vermiştir. Her şiiri elvan elvan boyaklı bir Toros yörük kilimi gelbanası özelliğini taşıması O'nun en önemli özelliğidir.

Söyleyişindeki kıvraklık gezginliğinden, konuk olduğu obalarda gördüğü güzellerden ileri geliyor. Osmanlı Coğrafyasının sonsuzluğunda Halep'ten Van'a; Erzurum'dan İstanbul'a, Tuna boylarına gezip dolaşmış; el üstünde tutulmuş; izzet ikram görmüş. Sevmiş, sevilmiş. Yalnız göçer konar Türkmen çadırlarında değil, saraylarda, konaklarda da ağırlandı.

Sultan İbrahim (1640-49) döneminde Lehistan'la yapılan bir savaşta Lehli bir müzisyen tutsak alınır. İslamla şereflenir ve Ali Ufki adını alır. Saray'da musiki muallimi vazifesiyle görevlendirilir. 400türküyü batı notasına alırken Karacaoğlan'ın da 2 türküsünü bu albüme dahil eder. Bu da kanıttır ki, Aşığımızın türküleri İstanbul'da da çalınıp söylenmiştir.

Sazımızı ele alıp çalalım,
Çaresiz dertlere çare bulalım,
Sabahta, seherde yoldaş olalım,
Bugün de burada kal benim için !

Karac'oğlan der ki : yerim içerim,
Ağır saltanatla konar göçerim.
Ahdim olsun, seni alır kaçarım
Ferman çıkarsınlar bir benim için.

16. Yüzyılda mı yaşadı? Yoksa 17. Yüzyılda mı ? Doğum tarihi de öbür aleme göçediş tarihi de bilinmiyor. Kaydı kuydu yok; cönklerde olanlar da yokolup gitmiş. Yetim büyüdüğü, güzellikten nasibini alamamış bir kızla evlendirilmek istenmesi üzerine obasından kaçtığı ileri sürülmüştür.

Çukurova'nın kuzeyinde, dağlar arasında Fek'e'nin Gökçe Köyü'nde doğduğu sanılıyor. Ayıntap Barak Türkmenleri Karacaoğlan'ı kimselere bırakmıyor; "Göğceli'de doğdu; O bizdendir" diyor.

Karacaoğlan babası gibi askere alınmak istenmiş; buyruk altına girecek , yumuş tutacak genç değil oysa. Yapısı böyle. Özgür ruhlu. Çukurova'nın derebeylerinden Kozanoğulları ile arası açılmış ve

iki kızkardeşini yanına alarak Van'a kaçtığı, sonraları Bursa'ya gittiği , bir dönem İstanbul'da da yaşadığı iddia edilmiştir.

Bir başka söylenti de şudur : Tarsus'taki Ashabı Kehf Mağarası'na girip bir daha çıkmamıştır. Bu durumda O bir Türkmen ermişidir.

Üstün değerde bir Türkolog-Türkbilimci Alman var : Wilhelm Vasili Vaslyeviç Radlov (1837 Berlin-1918 Petrograd). Üstad, Kırım Tatarları arasında iyi tanınan Karacaoğlan'ı da araştırmıştır. Halk ozanımız ile İsmikan (Adıpınar) ya da İstemikan Sultan'ı birlikte ele aldığı bir kitap da çıkarmıştır. Üstada göre Karacaoğlan Belgrat'ta doğmuştur. Asıl adı Simayıl'dır. Okuma yazma da bilir. Çıraklık döneminde iyi bir eğitim almış olmalıdır. Dili bozulmamış halk dilidir. Katıksız, temiz, daha Arapçanın, Farsçanın bozmadığı Halk Türkçesi...Bu aşk öyküsünde Aşık Garip, Kerem ile Aslı gibi halk öyküleri türünde Karacaoğlan'ın aşk serüvenleri anlatılmaktadır.

Kimi araştırmacılar var ki, illa bir "rakip" çıkaracaklar karşısına. Güya o yüzyıllarda aynı adlı bir halk ozanı, bir Karacaoğlan daha yaşamış...Bu durumda hangi şiir kime ait, karışmış, bilinmez olmuştur.

Gül yüzünde tüten olsam,
Yeryüzünde biten olsam,
Al benekli keten olsam,
Yar boynuna sarsa beni !

Yüzü yaylaların sert yelleriyle, Güney illerimizin yakıcı güneşiyle kararmış olduğundan lakabı Karacaoğlan...Fakat elbet bir adı vardı: Sımayıl mı? Halil mi? Hasan mı? Kesinlikle bilinmiyor.

Öz adım Halil'dir, köyümüz Hama,
Öğretim güzeli, söylerim deme.
Karacaoğlandır lakabım ama
Ağ beyaz kar gibi yüzüm var benim.

Şiirlerinde geçen yer adlarına bakıyoruz. Ayıntap, Münbiç, Maraş, Adana, Halep-Hama, Toros – Binboğa Dağları, Erzurum Yaylası...

Karlı karlı dağlar oldu mekanım,
Şimdi gayri unuttu mu çöl bizi ?
Kimim kimsem yoktur, sıkılır canım,
Pek perişan etti zalim kul bizi.

Döğirim döğirim bağrım delinmez,
Çıkarım bakarım sılam görünmez,
El kızı bulunur, ata bulunmaz
Geri dönsem kınar m'ola el bizi.

Anlıyoruz ki, O bir Göçer-Konar Türkmen Aşireti ozanıdır. Anlattığı yerleri ancak gezip gören biri bu denli canlı dillendirebilir. Dağ, yayla, pınar adları...Sevdiklerinden sevinç ve acıyla söz eder.

Karacaoğlan şiirlerinde güzeli öğerken soyut benzetmeler yerine, doğadan aldığı benzetmeler kullanır .

Güzelin duruşu: Güvercin...

Güzelin yürüyüşü : Turna, keklik...

Güzelin boynunun güzelliği : Ördek...

Güzelin bakışı : Ceylan, şahin...

Güzelin yanaklarının allığı : Elma.

Güzelin dudaklarının allığı : Kiraz

Güzelin sesi : Bülbül, kumru...

Karacaoğlan'ın şiirlerinde öğütler vardır. Doğal olayların oluş biçimi ve sonuçları bilgece dillendirilir. Bu, göçer konar Türkmen yaşayışının, engin deneyimlerin birikimlerinin şiire yansımadır. Düşünce varıllığı yüzyıllar sonra günümüz insanını hayran bırakır.

Yiğit olan yiğit kurt gibi bakar,

Düşmanı görünce ayağa kalkar,

Kapar mızrağını meydana çıkar,

Yiğidin başında duman olmalı !

O, yalnızca şiir söyleyen, saz çalıp obadan obaya gezen bir şair, bir halk ozanı değil, halkın binlerce yıllık bilgi, görenek-gelenek ve davranış birikimini şiirlerinde ustaca yansıtan bir halk bilgesidir. Yüzlerce yıldır Toroslarda türkü çığırmanın adı Karacaoğlan söylemek olarak yaşamıştır; bugün de aynı biçimde dillendirilir.

O yalnız bir halk şairi midir? Hayır. Aynı zamanda bir bestekar-kompozitördür. Kendi adını taşıyan bir beste ve makamın sahibidir. Günümüze ulaşmış halk zevkini temsil eden 500 kadar şiiri olan Aşık'ın birçok eseri yüzlerce yıldır bestelenmiş durumdadır. Hece ölçüsünün yalnız 11'li ve 8'li kalıplarını kullanmıştır. Tasvirleri, benzetmeleri şaşırtıcı güzelliktedir. Bir iki dize içinde okuyanı, dinleyeni hayran bırakan parlak, canlı boyaklı tablolar çizer. Tasavvufun, tekke edebiyatının izleri yoktur O'nun şiirlerinde. Onun aşkı insancıl sevgidir. Gördüğü güzele gönlünü açar, verir. Onda doğa natürmort değildir; canlıdır. Dağlar, yaylalar, ormanlar, pınarlar , çağlayanlar, kuşlar, börtü böcek, bir iki fırça vuruşuyla usta ressamın yaptığını , O şiirleriyle gerçekleştirmiştir.

Karacaoğlan'ın dili...Türkmen ağızı...Osmanlı-Divan şiirinden anladığı da görülüyor. Bazı şiirlerinde az sayıda arapça, farsça sözler kullanır. Bu da Osmanlı Divan Şiiri'nden etkilenmediğini ortaya koyar. Buna karşılık Türkmen ağızına özgü sözleri, deyimleri sık sık ve yerli yerinde kullanır.

Türkmen denilince Toroslardan, Çukurova'dan, Münbiç ellerinden daha doğulara, Hazar Denizi şarkına gidelim. Prof. Başgöz orada 26 şiirden oluşan bir cönk bulmuş ve bilim dünyasına tanıtmıştır.

.....

O, yaşadığı dönemde beğenilmiş bir aşık ozandır. Aynı zamanda kıskanılmış, ötekileştirilmiştir. 1707'de ölen Aşık Ömer yazdığı Şairname adlı destanda Karacaoğlan'ı önemsizleştirmeğe çalışmış :

Karac'oğlan ise eski meseldir,
Ezgisi çağrılır, haylı keseldir,
Biz şair saymayız öyle ozanı !

" Aldı Gevheri / Aldı Karacaoğlan " başlığı altında iki aşığın karşılıklı şiirlerinin bulunması O'nun Gevheri ile aynı dönemde yaşadığını kanıtlamaktadır.

Peki, kimler O'nun etkisinde kalarak şiir yazmış, çalıp söylemiştir ? 17. Yüzyıldan sonra ortaya çıkan halk ozanlarının hemen hemen tümü Karacaoğlan'dan etkilenmiştir. Dadaloğlu, Deli Boran, Seyit Osman, Cingözoğlu, Derdiçok, Beyoğlu...

Gider oldum, kömür gözlüm, elveda,
Nazlım, bize bu illerden göç oldu.
Senin ile zevk u safa sürdüğüm
Geldi geçti, cümle işler hiç oldu !

Ak yar, melil mahzun bakma yüzüme,
Bir od düştü yanar tadlı özüme,
Dünya zindan görünüyor gözüme,
Nazlım, senden ayrılması güç oldu !

Gurbet ellerde, sıra özlemiyle yıllar geçtikçe duygulu ozan içlenir...İçlendikçe şiirlerine ağıt havası egemen olur.

Çıkup yücesine seyran ederken
Gördüm ak kuğulu göller perişan
Bir firkat geldi de durdum, ağladım,
Öpüp kokladığım güller perişan.

Hayal hayal oldu karşımda dağlar,
Eşinden ayrılan ah çeküp ağlar,
Dökülmüş yapraklar, bozulmuş bağlar,
Bülbülün konduğu dallar perişan.

Yıkılmış dilberin mamur illeri
Susmuş bülbül söyler her dem dilleri,
Dağılmış sümbülü , solmuş gülleri,
Yüzüne dökülmüş teller perişan.

Karac'oğlan der : Ben toy avlamadım,
Arap ata binüp boylatamadım,
Küstürdüm dilberi huylatamadım,
Dilberi küstüren diller perişan !

Halkımız, sevdiği insana gönlünde kabir açar; türbe kurar. Karacaoğlan'ın da birçok yerde mezarı vardır. 96 yaşında öldüğü zaman Maraş Cezel Yaylası'na gömülmüş.

Araştırmaların sonu gelmez. Mersin Mut'un Çukur Köyünde bir tepe üzerinde içinde bir cönk kalmış bir mağara, bazı ev temelleri, su sarnıcı ve yıkık bir kabir vardır. Halk, bu tepeye Karacaoğlan Tepesi adını vermiştir. Belki yüzyıllardır bu adlandırma yerine oturmuştur. Bu tepenin karşısında da Karacakız Tepesi yer almaktadır. Aşık, kış mevsimini burada geçirir; yaz başlarken alır sazı eline, Mut, Gülnar dolayı yaylalara çıkarmış. Yöre halkı için O bir "Ermiş"tir. Kabrini sık sık ziyaret ederek adak adarlar.

.....

Onun büyük sanat dehası , kendisini birinci derecede bir halk ozanı yapmış, şiirleri türküleştirilerek günümüze değin halkın dilinde yaşamaya devam etmiştir.

.....

Karacaoğlan araştırması yapan bilim insanları, yazarlar : Ali Ufki, Akşehirli Hoca Hamdi Efendi, Gelibolulu Mustafa Ali, Fuat Köprülü, Sadettin Nüzhet Ergun, İlhan Başgöz, Refik Ahmet Sevengil, Cevdet Kudret Solok, Refik Halit Karay, Mustafa Necati Karaer, V.Radlof, Ahmet Kutsi Tecer, Şükrü Elçin, Cahit Öztelli, Yaşar Kemal Göğceli...

02.02.2022.

**TÜRK
KOOPERATİFÇİLİK KURUMU**

2021 YILI GENEL KURUL TOPLANTISI

Türk Kooperatifçilik Kurumu Mali Olağan Genel Kurulu

1. Toplantı: 5 Mart 2022 Cumartesi Saat: 11.00

Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi A Blok Seminer
1 salonunda (Emniyet Mahallesi Muammer Yaşar Bostancı Caddesi No: 4

Beşevler / ANKARA) yapılacaktır.

Çoğunluk sağlanamaması durumunda;

2. Toplantı: 12 Mart 2022 Cumartesi Saat: 11.00 de aynı adreste tekrar yapılacaktır.

Üyelerimize duyurulur.

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Yönetim Kurulu Başkanı

**TÜRK
KOOPERATİFÇİLİK EĞİTİM VAKFI**

2021 YILI GENEL KURUL TOPLANTISI

Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Mali Olağan Genel Kurulu

1. Toplantı: 5 Mart 2022 Cumartesi Saat: 12.00

Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi A Blok Seminer
1 salonunda (Emniyet Mahallesi Muammer Yaşar Bostancı Caddesi No: 4

Beşevler / ANKARA) yapılacaktır.

Çoğunluk sağlanamaması durumunda;

2. Toplantı: 12 Mart 2022 Cumartesi Saat: 12.00 de aynı adreste tekrar yapılacaktır.

Üyelerimize duyurulur.

Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Yönetim Kurulu Başkanı

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Prof. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Prof. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA
Dr. Öğr. Üyesi Cemil ŞENEL

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştiriliş olarak teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakteriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Kooperatif Postası

KARINCA

ŞUBAT 2022 YIL: 88 SAYI: 1022 ISSN: 1300-1450

